

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S. ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vývoj policejních orgánů od roku 1867 do roku 1939

Autor práce: Monika Doubková

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Prezenční

Vedoucí práce: doc. JUDr. PhDr. Jiří Bílý, CSc.

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

Děkuji svému vedoucímu bakalářské práce, panu doc. JUDr. PhDr. Jiřímu Bílému, CSc. za poskytnutí mnoha důležitých informací, cenných rad i připomínek k vypracování mé bakalářské práce.

ABSTRAKT

DOUBKOVÁ, M. *Vývoj policejních orgánů od roku 1867 do roku 1939* : bakalářská práce. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionální studií, o. p. s., 2014. 66 s. Vedoucí bakalářské práce : doc. JUDr. PhDr. Jiří Bílý, CSc.

Klíčová slova: policie, četnictvo, komunální policie; bezpečnostní sbor; státní správa; veřejnost; prevence

Práce je zaměřena na zpřehlednění, objasnění základních teorií a definic, které se váží k danému tématu, podání výkladu pojmů z této oblasti, zachycení postupných změn personálu, kompetencí na daných pozicích a postupů v určitých vymezených obdobích. Dále je práce zaměřena na základní popis a srovnání nalezených změn daných pozic a postupů policejních orgánů. Práce porovnává dané změny v daných obdobích od roku 1867 do roku 1939. Popisuje postupný rozvoj v postupech policejních složek a následný účinek na zlepšení metod dopadení pachatele, či řešení kriminalistických situací, jelikož způsob včasného odhalení a následného dopadení pachatele, rychlé a efektivní řešení trestných činů, jejich příčin a možnost prevence ve vymezených obdobích je důležitou činností složek zajišťující bezpečnost a pořádek a k rychlému řešení problému. Dále je v bakalářské práci analyzován přístup policejních složek k daným kriminalistickým situacím, možnost řešení těchto situací ve vymezených časových obdobích a jejich přístup k lidem, a naopak náhled lidí na tyto orgány, jestli a jak se náhled lidí na tyto složky měnil. Všechna zjištěná fakta a informace zjištěné z knižních zdrojů slouží pouze ke srovnání vývoje daného orgánu ve vymezených časových obdobích.

ABSTRACT

DOUBKOVÁ, M. *Development of police authority from 1867 to 1939* : Bachelor thesis. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, 2014. 66 p. Supervisor : doc. JUDr. PhDr. Jiří Bílý, CSc.

Key words: Police, Gendarmerie, communal Police, law enforcement corps, government, public, crime prevention

The thesis is focused on elucidation, clarification of elementary theories and definitions which are connected to the given topic, on presentation of notion commentary from this area, on interception of gradual personnel changes, on competences of set positions and on proceedings in particular limited periods. The thesis compares the given changes in the given periods since 1867 till 1939. It describes gradual development in police proceedings and subsequent results on improved methods of offenders' capture or solution of crime situations. Next, the police approach to the given criminalistic situations is analysed as well as the possible solutions of these situations in limited periods and their approach to people, on the contrary, the opinion of people regarding the authorities whether and how the opinion was changing. All these detected data and information from book resources are used in comparison of the development of the authority in limited time periods.

OBSAH

ÚVOD.....	7
1 CÍLE A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	8
2 POJMENOVÁNÍ BEZPEČNOSTNÍCH SLOŽEK.....	9
2.1 Rozvoj, kompetence a úloha policejních složek ve státě	10
3 POLICEJNÍ ZBRANĚ	25
3.1 Ochrana příslušníků sboru	32
4 BEZPEČNOSTNÍ SLOŽKA ZA HABSKURKÉ MONARCHIE	33
4.1 Četnické velitelství v období 1866-1867	34
4.2 Četnické velitelství v období 1867-1918.....	35
5 ÚLOHA A VÝZNAM ČETNÍKŮ	38
5.1 Oblečení četnictva	41
6 OBLASTNÍ VELITELSTVÍ ČETNICTVA	44
6.1 Středisko četníků zabývající se pátráním	46
6.2 Četnictvo a oddělení pohotovosti.....	47
6.3 Četnictvo a letectvo	48
7 ČETNICTVO A PŘEDPISY.....	50
7.1 První světová válka a úloha četnických sborů	51
8 HLÍDKY NA HRANICÍCH.....	54
8.1 Finanční stráž.....	55
ZÁVĚR	62
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	64
SEZNAM TABULEK	66

ÚVOD

Každý z nás samozřejmě předpokládá, že se ho nic takového, že by mohl být účastníkem kriminální situace, či dokonce obětí, netýká a nikdy týkat nebude. O to víc však můžeme být později překvapeni náhlou nastalou nebezpečnou, dokonce život ohrožující situací, nebo kdyby se tato situace přihodila někomu známému nebo příbuznému, ale také svou vlastní nepřipraveností na vzniklou situaci, abychom třeba nějak dotyčnému pomohli.

Obětí trestného činu se může stát každý z nás, kdokoliv. Proto je nutné navrhovat nejlepší procesy a metody dopadení pachatele a rychlé a efektivní řešení různých kriminálních situací, zmírnění následků vůči oběti a spravedlivý soudní proces a přiměřený trest pro pachatele.

Je tedy nutné čerpat z historie a poučit se z chyb, které nastaly v minulosti, následně se jich vyvarovat a metody a postupy stále vylepšovat, pro snadnější dopadení pachatele.

Téma „ Vývoj policejních orgánů od roku 1867 do roku 1939“ je vybráno proto, že vytváření účelné prevence vychází z předchozích praktických zkušeností a znalostí. Je zajímavé zkoumat, jak se tyto, během této určené doby, nezbytné státní složky, jakými jsou policejní orgány, orgány, které by tu vždy měly být hlavně pro lidi, se postupně rozvíjely. Ale také jaké jak se například měnilo složení personálu, ale také názvy daných pozic a hodností a rozsah kompetencí na těchto daných pozicích, případně pro neúčelnost zrušení některých pozic. Spousta dnešních metod a postupů čerpá, nebo jsou efektivní jenom díky chybám, které nastaly právě v minulosti. Z minulosti se stále učíme a učit budeme, abychom neopakovaly stále stejné chyby.

Toto téma bakalářské práce je přínosem pro studovaný obor, protože hodnotí, porovnává, definuje a zkoumá vývoj policejních orgánů v určitém časovém období. Sledování rozvoje policejních orgánů je velice důležité pro další směr ubírání policejních orgánů a neméně opomenutelná je u sledování rozvoje stránka vědecko-teoretická a hlavně empirická (získání a předání zkušeností z praxe).

Rozvoj policejních orgánů a jejich metod vyšetřování je zásadní pro následné úspěšné dopadení pachatele.

1 CÍLE A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Hlavním cílem a smyslem hypotézy bakalářské práce je historické hierarchické srovnání vývoje policejních orgánů. Dílčím cílem je charakterizovat a vyhodnotit postupná stadia vývoje policie a jejich metod vyšetřování a dopadení pachatele, či objasnění určité trestné činnosti. Dalším cílem je definovat rozdíly mezi postupnými vývojovými stadii a popsat je.

Bakalářská práce bude analyzovat hierarchický rozvoj orgánů policie, objasňovat pojmy a různá hlediska v určitých obdobích. Zaměří se zejména na průběh a způsob vývoje. V práci bude charakterizován postupný rozvoj policie ve vymezeném časovém úseku. Dále zde bude zhodnocen význam policie v různých časových úsecích a vývojových fázích, bude porovnán postupný vývoj policejních orgánů v následných obdobích.

Bakalářská práce bude také analyzovat vývoj bezpečnostních složek a orgánů, zjišťovat možnosti vývoje orgánů zajišťující bezpečnost také z hlediska politického vlivu a situace. Jaký vliv na tyto orgány měla politická scéna, a jaký dopad to mělo na občany v otázce ochrany a zajištění bezpečnosti.

Hypotéza práce spočívá v kvalitativním vývoji práce bezpečnostních orgánů za pomoci moderních výzkumných metod a prostředků. Předpokládám, že moje práce potvrdí tento výzkumný cíl.

Informace a podklady budou čerpány převážně z knižních zdrojů. V bakalářské práci bude analyzován rozvoj a vylepšování policejních orgánů a jejich postupů, metod vyšetřování a porovnán v různých časových stadiích. Dále bude provedena komparace kompetencí na určených pozicích. Nebude opomenut ani vývoj ovlivňování úřadů, velitelů, výstroje a používaných zbraní a techniky. Každá nastalá změna v čemkoliv, co se týká uvedených zájmů sledování, bude zaznamenána. Sledování nejdůležitějších změn vývoje bude zaznamenáno na konci vybraného období formou porovnávacích tabulek.

2 POJMENOVÁNÍ BEZPEČNOSTNÍCH SLOŽEK

„Pojmenování bezpečnostních sborů odedávna nebylo nijak přesně určené. Název žendarmerie či žandarmerie, užívaný v této formě například na Slovensku či v Rusku, má svůj původ ve francouzském *gens d'armes* (ozbrojenci). Tento výraz byl posléze zúžen na speciální jednotky.“¹ U nás v Čechách se hojně používal pojem „četnictvo“², který se zpočátku používal jako jiné pojmenování pro zloděje a jiné osoby páchající protiprávní činností. Dále se takto označovalo v dávných dobách uskupení banditů, nebo lupičů, kteří se uskupovali do skupin. Až déle se tento výraz vžil v opačném slova smyslu, a to pro speciální skupiny zabývající se banditismem a dalšími protiprávními činnostmi. Četnictvo se spíše zaměřovalo na službu v terénu, zatímco ve městech ji vykonávala zase spíše policie.³

Nejčastějším označením ve světě pro vícero druhů bezpečnostních sborů je policie. Policii si můžeme představit v podstatě jako organizovaný sbor zajišťující bezpečnost, veřejný pořádek, dohled nad dodržováním zákonů a chránit zájmy společnosti. Tento termín má původ v řeckém slově *polis* (obec, město) a v přeneseném slova smyslu stát. Pro vysvětlení si uvedme, že pojmy město a stát byly ztotožňovány, protože Řekové v předmakedonském období nevytvořili vyšší formu než městský stát.⁴

„Pod pojmem policie obyvatelstva neboli policie populační (*Bevölkerungspolizei*) byla rozuměna opatření ke zjišťování stavu obyvatelstva ke správním účelům.“⁵ Dalším významem pro pojem policie se může chápat pro náplň určitého druhu činnosti, ale dnes význam tohoto slova chápeme pouze jako název pro orgán chránící naši bezpečnost.⁶

¹ MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva I.* Praha, 1997, s. 9.

² MACEK, P., HÁJEK, V. *Obecní policie, II. vydání.* Praha, 1998, s. 24.

³ MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva I.* Praha, 1997, s. 10-13.

⁴ MACEK, P., HÁJEK, V. *Obecní policie, II. vydání.* Praha, 1998, s. 24.

⁵ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny obecních policií I.* Praha, 2004, s. 17.

⁶ MACEK, P., HÁJEK, V. *Obecní policie, II. vydání.* Praha, 1998, s. 30.

Tabulka č. 1: Názvy bezpečnostních složek⁷

Prvotní název	Pojmenování z Francie	Pojmenování v Československu	Pojmenování v Československu až do dnešní doby
Žoldníci	Žandarmerie (žendarmerie)	Četnictvo	policie

2.1 Rozvoj, kompetence a úloha policejních složek ve státě

„Název kriminologie jako vědní obor o kriminalitě se skládá z latinského crimen (zločin) a řeckého slova logos (věda), tedy učení o zločinu. Slovo kriminologie znamená věda o kriminalitě.“⁸ „Přesná definice pojmu policie není, existují pouze různé charakteristiky některých právníků. Jedná se o plnění úkolů, které jsou vlastní každému demokratickému státu.“⁹ Nikdy nenastane období, aby veřejné pravomoce a moc nahradila pomoc jednotlivců. Došlo by tak k destabilizaci, rozvratu a vůbec celkovému úpadku státu a jeho kultury, neboť policie má za úkol ochraňovat, ať už způsobem předcházení, nebo potlačení možných hrozeb ohrožující právní statky. Prvními kriminalisty byly takzvaní kouzelníci.¹⁰ Nutno podotknout, že tehdy se nacházely v o mnoho snazší situaci. Záznamů o aktivitách pořádkových složek z dob starověku není mnoho, jeden z pravděpodobných důvodů může být nesprávné rozdělení armádních a policejních sborů v tehdejších časech. Z doby starověku můžeme nalézt údaje o jakýchsi lučištnících udržujících veřejný pořádek, další je zase informace o jakýchsi městských obráncích, dokonce i o hasičských jednotkách. Policii jako takovou můžeme nalézt až déle, a to z důvodu zániku Západořímské říše. Než se složky vyvinuly, až do dnešní novodobé podoby, uběhlo ještě několik set let a orgány nebyly nijak vyhraněné, typickou vlastností pro ně byla univerzálnost. Jejich kompetence a pracovní náplň nebyla nijak určena, hlídaly veřejný pořádek, ale i vězně ve věznicích. Ve středověku byli strážníci, kteří vykonávali službu ještě při svém běžném zaměstnání. Nebylo tedy

⁷ Vlastní sestavení podle : MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva I*. Praha, 1997, s. 9.

⁸ SVATOŠ, R. *Kriminologie*. Plzeň, 2012, s. 15.

⁹ MACEK, P., HÁJEK, V. *Obecní policie, II. vydání*. Praha, 1998, s. 9.

¹⁰ SLUŠNÝ, J. *Světové dějiny policie, starověk*. Praha, 2002, s. 18.

dost dobře možné udržet ve státě pořádek. Až později se orgány začaly diferencovat, zaměření bylo dvojího druhu a to v podstatě vojenský a civilní.¹¹

„Obecně měly ozbrojené složky, samozřejmě i policie, co se týkalo umístění ve státě, své zvláštní postavení. Jejich hlavním úkolem byla jak potlačení následků, tak i předcházení následků, ale bylo jasné, že nebylo možné, aby ve státě, kde vládla demokracie, fungovaly jako samostatné jednotky. Za jakýchkoliv podmínek se vždy jednalo o udržení bezpečnosti vnitřní. Zaměstnanci obranných složek byli vázáni určitou danou náplní práce, kterou upravoval zvláštní zákon. Strážníci se při plnění úkolů dostávají do různorodých situací a do kontaktu s osobami různého charakteru.“¹² Existoval policejní sbor, který měl za hlavní úlohu dohled nad obchodem a tržním hospodářstvím. Tento sbor byla jakási policie trhu a obchodu. S postupným rozvojem trhu, hospodářství a řemesel přicházela nutnost vytvoření složky, která by měla dohled nad činností a funkcí v těchto odvětvích. Byla stanovená pevně určená doba, kdy probíhaly trhy. To sebou samozřejmě neslo vydání ochranných předpisů po dobu trvání těchto trhů. Nově vydané předpisy po dobu trvání trhu sloužily hlavně také pro snazší vymáhání pohledávek, či pro zjednodušení dopadení zločinců.¹³

„Na území Rakouska bylo četnictvo zřízeno rozhodnutím z 8. 6. 1849, dnem 16. ledna 1850 byl vydán první Prozatímní organický zákon o četnictvu.“¹⁴ Policie a četnictvo byla vlastně ozbrojená složka, které neměla jen jedno centrum, byla rozmístěna po území, ovšem ve velitelství četnických složek to bylo trochu jiné. Stanici nevydával příkazy přímo starosta, či jiný správní orgán jako například okresní úřady, ale pokud to vyžadovala situace, tak bylo možné, aby i oni četnictvo využili. Toto mohla učinit i zemská politická správa. Po válce, v období asi dvou až třech let, byl redukován počet zaměstnanců četnictva, a to způsobem, že pilní četníci, kteří vykonávali svou službu pečlivě pro Rakousko, byli propuštěni a následně přijati lidé, kteří vykonávali službu pro První republiku, většinou to bývali vojáci. Toto ovšem sklouzlo k tomu, že se v republice začala tvořit takzvaná četnicko-policejní vláda. Ovšem stát se spíše vyhýbal použití vojenských zásahů pro velmi blízké vztahy s občany, vůči kterým měli bojovat, neuměli správně reagovat ve vypjatých situacích pro jejich nedostatečný výcvik. To vše vedlo k demonstracím, tudíž i k tragickým

¹¹ MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva I*. Praha, 1997, s. 13-15.

¹² MACEK, P., HÁJEK, V. *Obecní policie II*. Praha, 2003, s. 118.

¹³ MARŠAN, R. *Dějiny policejní organizace rakouské, díl II*. Praha, 1971, s. 202.

¹⁴ BOHATA, I. *Protidílová úloha četnictva v letech 1918-1938*. Praha, 1978, s. 7.

událostem končící smrtí, protože se střílelo do demonstrantů, politickým rozvratům, což mělo za následek až rozvrácení státu.¹⁵

Území našeho státu patřilo do první světové války do rakouské části habsburské monarchie, čímž byl samozřejmě ovlivněn i vývoj organizace bezpečnostní služby na našem území. V té době, za císařství rakouského, se začalo mluvit o nové složce a to četnictvu jako takovém. Ve světě byly o četnictvu zmínky již za válek Napoleona, u nás tato složka ale ještě v té době neexistovala. Vznik četnictva v celé monarchii ovšem neznamenal zánik vojenského policejního strážního sboru. Ten naopak nabyl ještě více vojenské podoby, byl sjednocen pro celé území, podřízen jednotnému velení apod. Nicméně ani pak nepokrýval veškerou službu ve městech a obcích a i nadále existovaly vedle něj policie městské a obecní. Počet příslušníků této strážní jednotky byl postupem let zmenšován, až se skoro změnil na policii vojenského typu, ale v terénu působily stále také četnické složky.¹⁶

Po první světové válce je založen československý stát. Po změně režimu bylo četnictvo a policie stavěno do pozice nenáviděných orgánů, kterými lidé spíše pohrdali. To pro četnické a policejní složky znamenalo, že patřily pod správu státu, a to jak v otázce jejich zakládání, tak i v otázce dotování penězi, jelikož úřady policejní správy byly pod nadvládou státu. Nastaly nepokoje kvůli nedostatečnému přísunu základních potravin a potřebného druhu zboží na trhu, probíhala tedy krize v oblasti sociální, k tomu současně probíhala též krize i v oblasti politické. Všechny tyto nepříznivé podmínky vedly k tomu, že byla zorganizována stávková.¹⁷

Němci se projevíli jako špatní správci státu, proto byla snaha vyřadit je také coby vedoucí a správcovskou složku městské, či obecní policie. Městskou policii měl samozřejmě pod vedením městský úřad Prahy. Problémem bylo, že v Praze a ostatních velkých městech, kde převažovala většina obyvatelstva německé národnosti, bylo logicky vedení spíše pod německou nadvládou. Dalo by se říct, že tento proces probíhal také v oblastech sousedících s Maďary, kteří také byli nespolehlivými politickými partnery. Další překážkou byly stále napjaté vztahy s Maďarskem díky první světové válce, nezáleželo ani na druhu politického uspořádání v maďarském státě. Naproti tomu na Slovensku bylo možné pozorovat ovlivňování německé menšiny jen pouze v určité dané intenzitě. Snahy státu o systematické řešení otázek spojených s bezpečnostní

¹⁵ MARŠAN, R. *Dějiny policejní organizace rakouské, díl II.* Praha, 1971, s. 240-261.

¹⁶ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny obecních policií I.* Praha, 2004, s. 27.

¹⁷ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny obecních policií I.* Praha, 2004, s. 43-46.

službou, kdy v porevolučních událostech v letech 1848-1849 došlo ke změně právní úpravy činnosti státních policejních úřadů, zavedení četnictva po lombardském vzoru a o několik let později, po pádu absolutismu představovaného Alexandrem Bachem, byla zavedena samospráva, v rámci níž mohla působit policie v pravomoci obcí, či měst. Po skončení absolutismu, byla tendence nesoustřeďovat úřady do jednoho hlavního místa. Jedno z řešení bylo, dát pravomoce policie do správy města. Vzhledem k tomu, že samostatný československý stát při svém vzniku v říjnu 1918 převzal stávající právní řád a v souvislosti s tím i stávající právní systém, přešla do jeho služeb rakouská organizace státních policejních úřadů, četnictva i komunální policie. Službu zajišťující pořádek a bezpečnost v terénu konali četníci, ve městech a vesnicích službu vykonávala policejní složka pod vedením státu, pokud někde nebylo možné, aby stát zajistil policejní složku, nastoupilo četnictvo. Byl záměr zvětšovat pravomoce spíše a základny spíše policii zřizované státem, nezřizované městem, či obcí. Také existovaly vazby mezi úřady zřizovanými státem a úřady zřizovanými obcemi, což umožňovalo, aby si tyto dva úřady mezi sebou mohly propůjčovat bezpečnostní pravomoce. Zároveň byla stanovena poměrně náročná kritéria pro doplnění jednotlivých ozbrojených složek, přičemž byl kladen důraz na politický profil, fyzické a osobní předpoklady.¹⁸

Ministerstvo vnitra mělo jako nejvyšší instance politické správy velice širokou působnost. Zabývalo se záležitostmi státní správy, bezpečnostními otázkami a dalšími velice rozličnými agendami, které nebylo možno začlenit do jiných resortů. Ve dvacátých letech pečovalo i o agendu státního a trestního řízení, polepšoven a donucovacích pracoven. Spadalo pod něj četnictvo, silniční a říční policie, zabývalo se stáním občanstvím a vydáváním pasů. Dále přistěhovalcům, vystěhovalcům, odškodňováním civilistům poškozených válkou, sčítáním obyvatel, statistikou, automobilismem a vzduchoplavectvím, registrací spolků atd. Věnujme se však jeho úkolům v oblasti udržení klidu a pořádku. Z hlediska místní působnosti udržovalo veřejný pořádek a veřejnou bezpečnost na celém území četnictvo. Výjimkou byla statutární města, v nichž fungovaly státní policejní úřady. Na území spravovaném četnictvem mohli v rámci samostatné působnosti jednotlivých obcí pečovat o bezpečnost osob a majetku členové policie ve městě a obcích.¹⁹

¹⁸ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny obecních policií I*. Praha, 2004, s. 48-50.

¹⁹ Policie.cz: *Historie policie a četnictva* [online]. 2010, [cit. 3. srpna 2013]. Dostupný z WWW: <http://www.policie.cz/clanek/historie-policie-a-cetnictva.aspx/>.

„I policie byla řízena vojensky, tj. každý příslušný úřad měl svého policejního ředitele či správce komisariátu s velitelskými pravomocemi.“²⁰ „Policii patřící státu bylo možné rozdělit na uniformovanou a neuniformovanou, neboli tajnou. Mezi její některé další úkoly patřilo pozorování a následné zahájení procesu proti našim českým politikům. Toto ministerstvo bylo zrušeno a řízení vyšší policie bylo přiděleno prezídiu ministerské rady, záhy však znovu přešlo, a to do kompetence nově zřízeného ministerstva zemské obrany a veřejné bezpečnosti a odtud se po několika málo letech vrátilo k ministerstvu vnitra. Ministerstvo pro zemskou obranu a veřejnou bezpečnost vzniklo nejvyšším rozhodnutím z 10. ledna 1868, č. 11 ř. z., kterým bylo zároveň zrušeno policejní oddělení při prezídiu ministerské rady.“²¹ Na začátku mělo ministerstvo pod svým velením oddělení vojenství a četníků, obor veřejné bezpečnosti byl opět v pravomoci ministerstva vnitra. Toto byl podnět ke změně jména ministerstva vnitra na ministerstvo zemské obrany, v jehož pravomoci byl dohled nad vykonáváním a dodržováním branného zákona. Nejvyšší instancí politické správy bylo i nadále ministerstvo vnitra.²² Zásadní ústavní změny vyvolané pádem neoabsolutismu a zejména rakousko-uherským vyrovnáním se pochopitelně promítly i do státní správy. „Právním základem nové organizace státní správy se stal článek 3. státního základního zákona o moci vládní a výkonné z 21. prosince 1867, podle něhož císař vykonává vládní moc prostřednictvím zodpovědných ministrů a podřízených jim úředníků a zřízenců, a článek 14. státního základního zákona o moci soudcovské z téhož dne, podle něhož bylo soudnictví od roku 1868 ve všech instancích zásadně odděleno od správy.“²³

„Výbor pro národní obranu“²⁴ se řadil mezi orgán na nejvyšším vojenském a politickém postu. Vznikaly výbory i jiného typu. „Místodržitelství shodlo se s Národním výborem, jakožto představitelem národní suverenity o spoluřízení veřejné správy.“²⁵ Díky tomuto výboru získala vyšší sociální skupina obyvatelstva vládu nad správou státních složek, to znamenalo, že i četnictva. Problémem bylo, že vyšší sociální skupina obyvatel postavila četnické orgány do špatné pozice pro veřejnost, protože četnictvo spadalo samozřejmě také pod její vedení, to znamenalo, že jejich i činy v praxi byly pod nadvládou výboru, to znamenalo, že četníci vykonali, co jim výbor nařídil.

²⁰ KÁRNÍK, Z. *České země v éře první republiky (1918-1938), díl první*. Praha, 2000, s. 162.

²¹ JANÁK, J., HLEDÍKOVÁ, Z. *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*. Praha, 1989, s. 327.

²² JANÁK, J., HLEDÍKOVÁ, Z., DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích od počátků po současnost*. Národní archiv Praha, 2005, s. 350.

²³ SCHELLE, K. et al. *Dějiny české veřejné správy*. Plzeň, 2009, s. 57.

²⁴ JANÁK, J., HLEDÍKOVÁ, Z., DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích od počátků po současnost*. Národní archiv Praha, 2005, s. 391.

²⁵ BOHATA, I. *Protílidová úloha četnictva v letech 1918-1938*. Praha, 1978, s. 22-25.

Četnictvo mělo i nadále jako hlavní úkol udržovat všeobecný veřejný pořádek, ale když žádné nebezpečí pro obyvatelstvo nehrozilo a za doby stávek a protestů, plnilo četnictvo příkazy od příslušných úřadů nebo od pověřených osob. O několik let později dělníci vedli protesty proti nízkým mzdám. Tuto situaci vláda řešila povoláním bezpečnostní složky, která měla potlačit dělnické demonstrace.²⁶

Předmnichovský stav vypadal následovně, a to tak, že fungoval proces omezení, až zrušení pravomoci policie úřadům, které se mohli sami spravovat, byla předávána postupně úřadům státní policie, jejichž síť byla stále hustší a hustší. Jejich pobočky se zakládaly především v pohraničních oblastech. Tvorbu nových úřadů policie umožňoval nový zákon. Díky němu bylo možné založit nový úřad policie vždy, když to bylo zapotřebí. Tyto úřady zakládala vláda. Zvláštní funkci mělo pražské ředitelství policie, které sloužilo coby všeobecná kriminální ústředna. Zakládaly se zde spisy o vyšetřování trestných činů nepřesahující určité dané území. V popředí byl generální velitel, jmenovaný prezident republiky. Existovala zemská četnická velitelství. Ta byla spravována ministerstvem vnitra, u zemského velitelství v Praze bylo zřízeno ústřední pátrací oddělení. To sloužilo také jako středisko pro záznamy cikánů potulujících se po okolí. Co se týkalo okresních velitelství, ty sloužily zejména pro vyšetřování závažných trestných činů. Přesto byla všechna četnictva pod nadvládou kompetentních politických úřadů. Vznikla nutnost, díky větší hrozbě republice se začaly zakládat nové sbory a to například stráž obrany státu. Jejich úkolem byla obrana státních hranic a území, dalším zájmem byl veřejný pořádek.²⁷

Po té, co byl u moci v Německu Hitler, již vznikaly jisté domněnky, že by mohlo dojít ze strany Německa k útoku. Docházelo tak v politice Československa k určitému rozrůznění. Jeden směr politiky směřoval demokratickým směrem, druhý směr se ubíral spíše aktivně, reakčně. Pohnutkou k rozdělení politického směru byla hádka vyšší měšťanské společnosti, což způsobilo odchod z politické scény aktivní demokratické strany, čímž tak bylo možné, aby vznikla mezi Československem a Sovětským svazem smlouva, ale zároveň se také otevřela možnost pro vznik krajně pravicových politických stran a směrů. To zapříčinilo, že se přívrženci fašismu začali shromažďovat. Toto se nelíbilo komunistické straně, která intenzivně začala bojovat proti těmto uskupením a směru bojovat. Ovšem vyšší měšťanská společnost spolupracovala úzce se zemědělskou

²⁶ BOHATA, I. *Protidílová úloha četnictva v letech 1918-1938*. Praha, 1978, s. 15.

²⁷ JANÁK, J., HLEDÍKOVÁ, Z., DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích od počátků po současnost*. Národní archiv Praha, 2005, s. 354.

stranou. Členové zemědělské strany byli přesvědčeni, že mají moc ve státě pod svojí nadvládou a nemůže nastat žádné ohrožení ze strany pravicové, ani levicové politiky, ovšem všechny útoky ze strany státu prostřednictvím četnictva byly ve skutečnosti směřovány proti straně komunistické. Tyto četnické zásahy nikdy neprobíhaly podle předpisů a nikdy také neprobíhaly zrovna vhodnými a přiměřenými metodami. Komunisté na činnosti četnictva takového druhu samozřejmě poukazovali, což se nelíbilo ministerstvu vnitra, které se snažilo, aby se veřejnost o aktivitách takového typu nedozvěděla. Na poukazování na tyto nevybíravé postupy četnictva ministerstvo vnitra buď nereagovalo, nebo odpovídalo, že vyšetřování nebylo nutné pro shledání nedostatku nebo podstatných důkazů. Hlavním bodem, na který komunisté upozorňovali, bylo, že četnictvo se stávalo prostředkem vyšší měšťanské společnosti, jak získat nadvládu a ovlivnění četnictva politickým smýšlením a záporně používáno proti obyvatelstvu. Četnictvo bylo v podstatě stavěno do pozice buřičů, složky vykonávající činnosti dané mocenským orgánem, nebo státní složkou, které ovšem často nebyly vykonávány ve prospěch obyvatelstva, ale podle politické potřeby. Ministerstvo vnitra se obávalo působení komunistické strany na správu státu, proto chtělo ministerstvo získat prostřednictvím četníků co možná nejvíce informací o vztazích mezi velitelstvím četnictva a komunisty. Pokud se někdo ucházel o místo u četnictva, bylo zjišťováno, zda neexistuje mezi uchazečem a komunisty nějaká vazba, či zda s nimi nesympatizuje.²⁸

Sběh událostí, které se staly v Německu, poukázaly, kde jsou zranitelná místa našich četníků. Četníci nebyli schopni reagovat na situace, neměli dostatečnou a moderní výbavu a zbraně. Vyšší měšťanské společnosti se naprosto vyhovovala činnost četnictva zaměřená proti dělnickým shromážděním, proti kterým se bojovalo nástroji a jejich činnosti. Úskalím bylo, že nástroje nebyly dostatečně moderní, byly pouze zastaralé, v této oblasti bylo nutné provést modernizaci. V této souvislosti byly vytvořeny oddíly, které měly reagovat urychleně na situaci. Pro lepší spojení mezi oddíly a lepší možnost reakce na situaci, byly zavedeny i telefonní linky. Další oblastí rozvoje byla doprava. To sebou přinášelo také vytvoření nových nařízení pro dopravu a vytvoření oddílů četníků, kteří by na dodržování těchto nařízení dozorovali.²⁹

²⁸ JANÁK, J. HLEDÍKOVÁ, Z., DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích od počátků po současnost*. Národní archiv Praha, 2005, s. 361-377.

²⁹ BOHATA, I. *Protidílová úloha četnictva v letech 1918-1938*. Praha, 1978, s. 24-38.

Možný útok ze strany Německa byl velice pravděpodobný, proto bylo zapotřebí zlepšit obranu Československa na hraničních oblastech. Prvním krokem bylo vytvoření opevnění v oblastech s největší pravděpodobností německého střetu, mezi další opatření patřilo shromažďování jednotek na území ohrožená možným střetem s německými vojsky. Toto měl zajišťovat nově založený oddíl, který se nazýval „Stráž obrany státu“³⁰, jejímž hlavním účelem bylo zajištění bezpečnosti na hranicích, neproniknutelnosti přes hranice a ochranu obyvatelstva v oblasti u hranic. Zaměstnanci Stráže obrany státu byli příslušníky jiných oddílů stráže, četnictva, nebo z lidí, kteří vykonávali jinak své běžné zaměstnání, ale až když to situace vyžadovala, stávali se součástí oddílu Stráže obrany státu. V podstatě bylo možné tuto jednotku považovat za počátek branných jednotek, které byly povolány v případě nouze a v nutnosti chránit zájmy a bezpečnost státu. Pokud nebyl vyhlášen žádný válečný stav, ani situace nevyžadovala povolání branných jednotek, probíhal pouze jejich výcvik, případně doplnění počtu příslušníků. V souvislosti s německou okupací se řešila otázka složení národnostního obsazení příslušníků četnictva. V zastoupení měli být členové jak z Česka, Slovenska, tak i z Německa.³¹

Hrozilo nebezpečí vojenského útoku ze strany Německa, Německo dokonce pozorovalo československé území ze vzdušného prostoru, nasadilo letecké hlídky. Bylo tedy nutné chránit Československou republiku, bylo proto založeno velitelství Stráže obrany státu, které mělo sídlo na ministerstvu vnitra. Ministerstvo vnitra dohlíželo na bezpečnost na hranicích, a aby všechny složky fungovaly v souladu a vzájemně se doplňovaly. V čele stál velitel, jehož hlavní úlohou bylo dohlížení na dodržování správných metod výcviku. Účelného výcviku a dobrých výsledků bylo možné docílit jen za předpokladu, že byly dodržovány nařízení a normy, které vznikly za účelem dosažení těchto cílů.³²

Oddíly, které byly povolány v případě pohotovosti, fungovaly v systému výkonu služby jako samostatná část. Německo prosazovalo, že co se týká diplomatických vazeb, nemá s Československem sebemenší konflikt a možnost vojenského útoku na Československo naprosto vyloučilo. Ovšem Německu se nelíbilo, že jeho občané jsou v Československu utlačováni, což mělo sloužit k porušení dobrých diplomatických vazeb a pro vznik záminky pro napadení. Rakousko se připojilo k Německu, čímž tak

³⁰ BOHATA, I. *Protílidová úloha četnictva v letech 1918-1938*. Praha, 1978, s. 7.

³¹ BOHATA, I. *Protílidová úloha četnictva v letech 1918-1938*. Praha, 1978, s. 42-49.

³² BOHATA, I. *Protílidová úloha četnictva v letech 1918-1938*. Praha, 1978, s. 51-52.

Německo získalo výhodu a obrana Československa tak byla o mnoho těžší. Mezi další záminku k přepadení ze strany Německa byly volby. V Německu proběhla branná povinnost. Ovšem v lokalitách u hranic byly ponechány pouze sledovací jednotky, ostatní četnické oddíly byly odvolány. Strategické postavení Československé stráže na hranicích bylo velice špatné, protože strategicky výhodná místa byla spojkami a výzvědnými osobami zjištěna. Proto pro zlepšení bezpečnosti, případně pro rychlou pohotovost byly zavedeny pochůzkové a hlídkové jednotky, hlavně ve strategicky důležitých oblastech v okolí hranic. Oddíly četnictva pod vedením ministerstva muselo plnit nařízení vydané úřady zabývající se politikou.³³

Existovalo podezření, že by sudetská strana chtěla v lokalitách u hranic vytvořit konflikt, či válečný stav. Sudetská strana získávala informace pomocí hlídek a osob, které měly za úkol zjišťovat a vyzvídat informace. Zjištěné informace pak byly předávány do sídel sudetských vedení. Ovšem ani jedna z činností pro ochranu hranic nebyla účinná a nezabránila předávání získaných strategicky důležitých informací. Několikrát byli přistiženi lidé pašující zbraně, což bylo jasným důkazem, že probíhaly dodávky zbraní příslušníkům sudetské strany.³⁴

Pomalu se na Československo chystal útok. Jako záminku použil neochotu Československa řešit otázku sudetské menšiny německých obyvatelů a jejich utlačování a zároveň ve světě ukázat Československo jako stát, který není ochoten se zabývat sudetskou menšinou. Jedním ze způsobů, jak vyvolat útok, bylo podnícení konfliktu a tím tak dosáhnout oddělení území s německou menšinou obyvatel od Československé republiky. Po Hitlerově povzbuzujícím projevu začaly nepokoje, jednotky četníků bojovaly se sudetskými jednotkami. Situace se stále více vyhrcovala, připravovaly se pro případ nutnosti jednotky Stráže obrany státu a další četníci, českoslovenští obyvatelé. Všechny nasazené jednotky důrazně zasáhly a svým rázným odporem tak situaci zvládly a měly území opět pod svojí nadvládou.³⁵

Na popud prohrané bitvy byly vytvořeny jednotky, jejichž hlavním účelem byla ochrana německých obyvatel v sudetských oblastech. Tyto jednotky ale byly zneužity k tomu, aby vyvolaly neklid, rozruch, zajaly československé obyvatele, dokonce i vypalovaly obydlí. Postupně se k těmto jednotkám přidávaly i nacistické německé jednotky a útoky se zintenzivňovaly. Proti těmto útokům vznikala odboj hlavně ze strany

³³ BOHATA, I. *Protílidová úloha četnictva v letech 1918-1938*. Praha, 1978, s. 57-63.

³⁴ BOHATA, I. *Protílidová úloha četnictva v letech 1918-1938*. Praha, 1978, s. 66-68.

³⁵ BOHATA, I. *Protílidová úloha četnictva v letech 1918-1938*. Praha, 1978, s. 72-76.

finanční stráž, dále se pak velice podílely pohotovostní oddíly a další příslušníci četnictva, kteří byli k dispozici.³⁶

Ovšem veškerá snaha byla marná. Zajatci byli odvlékáni do Německa a získávány od nich strategicky výhodné informace. Dalším problémem bylo, že ani úřady se k této situaci nepostavily zrovna nejlépe. Nechtěly, aby se proti demonstrantům, kterým se zatýkání a odvlékání nelíbilo, nějak zakročovalo. Bylo to z důvodu obavy, aby se nepodníily v oblasti u hranic nepokoje ze strany německých vojsk. Četníci měli dokonce zakázáno jakkoliv zakročit i v případě útoku na jejich stanici, museli bez jakéhokoliv odporu složit zbraně. Dobrovolně se vzdávaly i ostatní úřady, četníci i jiné bezpečnostní orgány. Toto se sice postupem času měnilo, nejvíce se na odboji proti této situace podílela Stráž obrany státu, která až doposavad bojovala, spolu s ostatními bezpečnostními orgány bojovala proti odpůrcům nastalé situace. Vůle obyvatel a činnost četnictva se projevila jako efektivní odboj, a tak lokalita u hranic byla opět zajištěna. Dalším pozitivním krokem byl protifašistický odboj komunistické strany, a tím pozitivní působení na běžné příslušníky četnictva.³⁷

Německá nadvláda se přirozeně odrazila ve sféře státní správy, tak i ve sféře možnosti obcí se spravovat svá území. Pochopitelně prvotně musela být zavedena nutná opatření v těch lokalitách, které byly obsazeny německou armádou. Lokality, které alespoň z části mohla ovládat československá politická scéna, byly svěřeny do správní moci správního úřadu, který se nalézal v blízkosti, v neposlední řadě byla v těchto obsazených lokalitách zrušena zastupitelstva. Německý vliv na státní správu byl vidět v následném pokračujícím vlivu a nadvládě v otázce rozhodování a správní pravomoci zastupitelstev obcí a krajů.³⁸

Co se týká pražské policie, tak i ta prošla určitými vývojovými změnami. Zejména se vývoj týkal hlavně pravomocí vůči ovládnutí policejních orgánů a to hlavně mezi státem a městskými úřady statutárních měst. Například vedení policie bylo opět pod nadvládou státu a to císařsko-královskému ředitelství policie, ale ještě v témže roce tedy vznikaly jak oddíly policie městské, tak i státní. Státní policie měla ale čím dál větší nadvládu nad správou města.³⁹

³⁶ BOHATA, I. *Protílidová úloha četnictva v letech 1918-1938*. Praha, 1978, s. 78-79.

³⁷ BOHATA, I. *Protílidová úloha četnictva v letech 1918-1938*. Praha, 1978, s. 82-84.

³⁸ BOHATA, I. *Protílidová úloha četnictva v letech 1918-1938*. Praha, 1978, s. 86-89.

³⁹ SLUŠNÝ, J. *Světové dějiny policie, středověk, novověk*. Praha, 2006, s. 517-524.

Největší inovací bylo zakládání kriminální služby a stále větším podílem kriminalistiky ve vědě. Kriminální služba pokračovala v dosavadním působení soudů. Počátky kriminální policie jsou datovány na počátek 19. století, ale novodobý kriminální oddíl je zakládán roku dříve. Toto období můžeme taktéž považovat za počátek civilní policejní stráže.⁴⁰

V Praze také proběhla tato reforma. V popředí kriminalistů stál rada. Počátky dokončené tvorby interní organizace policejních jednotek je možno pozorovat po skončení první světové války. Ucelila se jednotlivá oddělení. V popředí policie státní byl ministr vnitra.⁴¹

Existovala ochranná zpravodajská služba, jejímž zásadním cílem bylo pozorovat objekty, které by mohly být jakýmkoliv způsobem nebezpečné, či mu nějak uškodit. Proti problémovým skupinám, jako například extrémistická nebo nacionalistická hnutí se shromažďovaly informace a byly vůči nim vedeny záměrné aktivity. Nashromážděné poznatky se předávaly prezidiu Ministerstvo vnitra, ministerské radě, nebo prezidentu republiky. Pokud daná záležitost již nebyla v kompetenci republiky, fungovaly styky s úřady ostatních států. Zvláštní zpravodajské zařízení se zřizovalo v prezidiích každého zemského úřadu, ředitelství policie jakožto různé zpravodajské úseky. Tato zpravodajská zařízení právě vedla funkci v každém ze zpravodajských úseků. Zatímco na Slovensku díky neplnohodnotně zajištěné bezpečnosti založena propagační kancelář brojící vůči aktivitě hnutí jakkoliv poškozující stát. Zákonem o ochraně republiky byla založena ústředna zaznamenávající každý případ, který se týkal lidí, kteří byli zapojeni do výzvědné činnosti. Zaznamenávaly se jejich osobní údaje, zaměstnání a tak dále. Tyto seznamy se jmény se pak vydávaly. „V roce 1933 se všechny informace o KSC kumulovaly v pražském ředitelství policie. Rok 1937 sebou přinesl změny pro pražské ředitelství, a to v podobě přeorganizování oddělení pro zpravodaje. Speciální oddělení prezidia, jehož hlavní funkcí bylo zajištění bezpečnosti všech statků týkajících se zejména státu, se nazývalo oddělení pro státní bezpečnost.“⁴² Po tomto roce docházelo k velkému pravicovému odklonu, a to nejen v oblasti politické. Dalo by se usoudit, že se hodně zpravodajstvím zabývalo četnictvo, pověřené úřady a policie. Nelze usoudit, že se komunisté zaměřili na zpravodajskou činnost v daném určitém roce. Informace, které příslušníci četnictva předávali pražskému ředitelství, byly jen

⁴⁰ SLUŠNÝ, J. *Světové dějiny policie, středověk, novověk*. Praha, 2006, s. 704.

⁴¹ SLUŠNÝ, J. *Světové dějiny policie, středověk, novověk*. Praha, 2006, s. 713.

⁴² MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva 2*. Praha, 1999, s. 30.

malý dílem činnosti zpravodajců, které příslušníci četnictva sledovali. Byla vydána nařízení, která dávala za povinnost, aby každý četník dobře znal svojí lokalitu. Řádem bylo dáno, že četnické stanice měly povinnost každý sebemenší trestný čin, či událost oznámit příslušnému velitelství četnictva, dále byla informace předávána kompetentnímu městskému, nebo obecnímu úřadu. Existovaly vazby mezi četnictvem a vojskem. Úloha četníků byla taková, že hledali, a pak následně navrhovali důvěryhodné osoby a shromažďování potřebných materiálů. Nashromážděné informace pak zaměstnanci předávali určeným specializovaným velitelstvím, které informace dále předaly zpravodajským orgánům vojska. Největší pozornost byla zaměřena na příslušníky komunistické strany a aktivitu strany. Uskutečnění mezinárodního kongresu příslušníků kriminální policie může být považován za počátek vzniku Interpolu v dnešní podobě. Na konferenci byli přítomni nejen naši zástupci, ale i zástupci z různých zemí, kteří se dohadovali na principech mezinárodní spolupráce a vztahů policie. Ovšem v té době začala první světová válka, která zmařila veškerou snahu uvést naplánované změny a inovace do praxe. Tyto mezinárodní vztahy opět následně pak začaly fungovat. Byly obnoveny díky podnětu, který přišel od rakouské vlády a mohlo se tak konat ve Vídni druhé světové shromáždění příslušníků kriminalistů. Nejvíce se na organizaci podílel prezident policie z Vídně, ale mezi účastníky na kongresu nebyla samozřejmě vynechána ani Československá republika. Zástupci Československé republiky přednesli návrh nových podmínek, které se týkaly zadržení, či přepravy nezletilých osob, které utekli z domova. Na tomto shromáždění vznikla komise kriminální policie. Jejím úkolem bylo zprostředkování spolupráce policejních orgánů mezi státy, které byly přítomné na konferenci. Doposud tyto vztahy nefungovaly dobře, byly spíše překážkou mezi dosavadní spoluprací a komunikací mezi státy. Na konec celého shromáždění se určil výbor ze zástupců zúčastněných států. Byl i zvolen její předseda. Ústřední centrála kriminální komise policie byla v ředitelství policie ve Vídni a jako úřední jazyk byla stanovena francouzština, mezi další jazyky, které bylo možné používat, byla například němčina, italština i angličtina a jiné. Byly zavedeny speciální oddíly, které řešily případy, které se týkaly padělání peněz, pasů, otisků, drog a další. Na funkci kriminální komise policie se účastnilo mnoho států. Tyto státy byly převážně z Evropy. Potom, co zemřel ředitel, se usneslo, že pro tuto funkci bude doba působení ředitele v řádu několika let, dále se usneslo, že ředitelem může být pouze prezident policie z Vídně. Po sjednocení Německa s Rakouskem a do funkce ředitele byl dosazen prezident policie SS, toto způsobilo, že byla kriminální komise policie zcela pod nadvládou Německa.⁴³

⁴³ MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva 2*. Praha, 1999, s. 29-33.

Co se týkalo příslušníků policie státní, dělila se na policii neuniformovanou a uniformovanou, ale mezi kompetencemi příslušníky státních, nebo městských policejních sborů nebyla žádná zvláště výsadní odlišnost. Jediným možným shledaným rozdílem mezi uniformovanou a neuniformovanou policií byla jejich podřízenost. Co se týkalo státní policie, byla pod velením úřadů státu, zatímco obecní policie byla pod velením příslušných obcí. O policejních složkách jako takových se může mluvit od roku 1918, příslušníci četníků za nové republiky využívali hlavně chůzi, policejní jednotky již využívaly k jízdě koně a následoval další rozvoj a zavádění do praxe motorových dopravních prostředků, jak u četnictva, tak i u příslušníků policejních orgánů. Pro policii byly i nadále zásadní předešlé předpisy, některé byly jen pro potřebu upravené. Velkou změnou v zákonech byl až nově vydaný zákon, který věnoval pozornost sborům bezpečnostní stráže, který je sice stejně přeorganizoval, ale nikdy je nedokázal zcela sjednotit. Kompetence, název dané složky, stejně tak i zařazení, či tituly, v daných územních celcích mohly určit dané úřady států. Až nové vládní nařízení určilo podřízení obou jednotek, ale pokud se jednalo o výkonu služby policie, nebo správní či hospodářské záležitosti, byly jednotky pod kontrolou politických úřadů nebo úřadů státu. Co se týkalo výuky, výcviku a běhu služby byli příslušníci jednotek pod velením svých velitelů a představených. Největším problémem u policejních složek bylo, že nevystupovaly jednotně, nebyly jednotný ani co se týkalo ve věcech právních. Ani spolupráce mezi policií státní a dalšími orgány zajišťující bezpečnost, což byli například četníci, nebo policie obecní, vůbec nefungovala, tak jak by měla. Nejvíce spolupráce vážla při postupu objasňování kriminálních případů. Z toho důvodu vznikaly různé popudy na jednotnost a soustředění do jednoho místa orgánů zajišťujících ochranu a bezpečnost. Po vzoru Slovenska byla snaha o sloučení uniformovaných a neuniformovaných jednotek. Svaz orgánů zajišťující pořádek a bezpečnost v Československu se snažil o změny v otázce bezpečnosti NS. Řešil mimo jiné sdružení složek zajišťujících ochranu a stejných podmínek vůči vzdělávání a školství policie. Jenže ministerstvu vnitra se takovéto návrhy a iniciativy nelíbily z důvodu, že hodnotila dosavadní chod za správný a přiměřený tehdejšími podmínkami. Stav v částech zejména sudetských nebyl zrovna jednoduchý, bezpečí nebylo nijak zvlášť na vysoké úrovni, policejní složky byly pod nadvládou německé samosprávy, která byla samozřejmě velice politicky irelevantní. Z toho důvodu vzniklo vládní nařízení, které mělo za hlavní úkol co nejvíce zamezit nejednotnosti policie. Mělo tak sjednotit policejní jednotky a to i uniformované a neuniformované složky. Ovšem všechny složky byly pod nadvládou Ministerstva vnitra, které mohlo měnit předpisy týkající se vnitřního chodu, moc, řád,

vzdělání a zaškolení, ozbrojení příslušníků a tak dále. Zavádění dopravních prostředků do praxe, následně tím i způsobený silný dopravní provoz, zvláště co se týkalo Prahy, sebou nesl potřebu vzniku určitého řádu, úpravy a řízení, z toho důvodu následně vznikla stráž dopravní policie. Příslušníci dopravní policie nosili, stejně jako v Anglii, přilby. Na přilbách měli dopravní strážníci příslušné nápisy, mezi jejich další nezbytnou výbavu patřila pistole a obušky z gumy černé barvy. Došlo ke zvětšení počtu příslušníků dopravní policie, tito příslušníci měli za hlavní úkol dohled nad dodržováním dopravních předpisů, ale i co se týkalo chodců. První dopravní oddíly se soustřeďovaly pouze na velmi rušných komunikacích, a to prostřednictvím svých obušků jakožto ukazatelů. Byl také zfilmovaný vůbec první film s dopravní tematikou, také byl vůbec prvně zkoumán provoz v pražských dopravních sítích. Byl instalován vůbec první světelný ukazatel, připomínající dnešní semafor. Byly ovládány za pomoci ručního přepínání, následně pak byly uvedeny do praxe semaforey, které měly automatické přepínání. Zajímavost té doby byla ta, že odjakživa se nejezdilo vpravo, ale právě v této době, tj. za první republiky, se jezdilo vlevo. Vpravo se začalo jezdit až pod druhé světové válce, jakožto pozůstatek po obsazení německého vojska.⁴⁴

Tabulka č. 2: Zaměření orgánů zajišťující bezpečnost⁴⁵

Výkon služby orgánů zajišťující bezpečnost a jeho vývoj						
lučištníci		městský obránci			policie	
Policie						
univerzálnost, při zaměstnání	zamezení následků	po změně režimu v pozici nenáviděného orgánu	redukce počtu příslušníků ve vojsku	bezpečnostní orgány pod německou nadvládou	pod vedením státu, úřadů, ministerstva vnitra	pod vedením výboru národní bezpečnosti

⁴⁴ MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva 2*. Praha, 1999, s. 36-38.

⁴⁵ Vlastní sestavení podle : MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva 1*. Praha, 1997, s. 30-33, SLUŠNÝ, J. *Světové dějiny policie, středověk, novověk*. Praha, 2006, s. 517-713.

hlavní funkcí potlačení demonstrací, správa vlády	hlavní úlohou střežení hranic	protikomunistická činnost	obrana hranic proti úto- kům	nedostatečná vybavenost moderních zbraní,	jednotek na obranu obyvatel německé menši- ny	založení kriminální služby
--	--	------------------------------	---------------------------------------	--	--	----------------------------------

3 POLICEJNÍ ZBRANĚ

Jakou měli příslušníci četnictva nosit výstroj a zbraně, určoval speciální předpis. Zbraň mohla být použita pouze v případě, kdy bylo nutné zamezit nebezpečnému útoku, ať na svoji osobu, nebo někoho jiného. Další možností použití zbraně bylo v případě, že pachatel kladl odpor, nechtěl se vzdát, či dobrovolně vyjít ze svého místa ukrytí, zamezit jeho útěku, pokud to nebylo možné provést jiným způsobem, či prostředky. Pokud již na použití zbraně došlo, tak se měla použít co nejbezpečnějším způsobem.⁴⁶

V začátečních obdobích se ozbrojení četníků naprosto shodovala s výbavou zbraní za doby rakouské monarchie. K modernizaci došlo až v průběhu následujících let. Mezi hlavní zbraně československých příslušníků četnictva se řadily zbraně, které se sami nabíjely, nebo měly opakovací systém.⁴⁷

Ze začátku nenalzáme mezi zbraněmi policejními a zbraněmi vojenskými žádný rozdíl, rozdíl mezi vojskem a policií se ale zanedlouho začal projevovat, tato zásada platí dodnes, policejní sbory nevlastní těžší zbraně, než armáda.⁴⁸

Prvními zbraněmi byly dle očekávání jednoduché braně. Za prvopočátky střelných zbraní můžeme považovat kuše a samostřily. Plnění prvotních palných zbraní probíhalo zepředu ústím hlavně, o jejich nástupcích již můžeme mluvit jako o zbraních dnešního charakteru, které byly na jeden typ náboje a plnily se zadní částí.⁴⁹

„Zbraně plněné zadní částí, takzvané zadovky, měly různé typy závěrů. Jedním z typů byl kupříkladu posuvný horizontální blokový závěr.“⁵⁰ „Tohoto závěru je užito skorou všech samočinných i polosamočinných zbraní-kulometů, opakovaček, pistolí i samopalů.“⁵¹ Tento typ uzávěru se otevíral za pomoci zvednutím páky, která se nacházela uprostřed bloku. U staršího modelu můžeme nalézt zámky v závěru, ale u novějšího typu se závěry nalézají zámky v závěrovém pouzdru.⁵²

Dalším pokrokem ve vývoji zbraní byla možnost opakování výstřelu náboje. Systém těchto zbraní byl využitý i do dalších zbraní, které byly samočinné. Nejdříve se

⁴⁶ MACEK, P., UHLÍŘ, J., *Dějiny policie a četnictva 3*. Praha-Opočno, 2001, s. 124-125.

⁴⁷ MACEK, P., UHLÍŘ, J., *Dějiny policie a četnictva 2*. Praha, 1999, s. 104-105.

⁴⁸ LUGS, J., *Ruční palné zbraně*. Praha, 2002, s. 10.

⁴⁹ LUGS, J., *Ruční palné zbraně*. Praha, 2002, s. 12.

⁵⁰ LUGS, J., *Ruční palné zbraně*. Praha, 2002, s. 66.

⁵¹ LUGS, J., *Ruční palné zbraně*. Praha, 2002, s. 66.

⁵² LUGS, J., *Ruční palné zbraně*. Praha, 2002, s. 70.

vyráběly opakovací pistole, které měly zásobování oddělené. Vývoj opakovacích zbraní byl velice pomalý, jelikož u tohoto typu bylo vysoké nebezpečí možného výbuchu díky střelnému prachu, který se nacházel v zásobovací části. Mezi opakovačky, patřily i například opakovačky, které se používaly při lovu. Zbraně tohoto typu se vyrábějí ještě v dnešní době. Mezi další typ opakovačky patřila opakovačka, která měla zásobník trubicovitého typu. Zbraně tohoto rázu se nejčastěji používaly při lovu, jako lovecké zbraně. Tato zbraň byla inovována a celý proces od nabití do výstřelu náboje se uskutečňoval za pomoci části zbraně přenášející pohyb na další pohyblivé části konstrukce, která se nalézala pod hlavní.⁵³

Nejstarší stroje, které zásobují, jsou revolverové. Byla tendence zrychlovat střelbu, což by se dalo převést do snahy o to zkrátit čas, který byl nutný pro nabití. Možným způsobem řešení bylo, aby zbraň obsahovala několik hlavních, respektive spojení mezi hlavními. Ty se otáčely kolem své osy, pohromadě je držela západka tvořená pérem. Zbraně s otáčivými hlavními byly používány dlouhou dobu. Nejdéle se tento mechanismus udržel u brokovnic.⁵⁴

Další změnou u opakovací zbraně bylo, že mohla fungovat na společný náboj. Obsahoval papírovou nábojnici na jehlové zapalování, její zásobník byl trubicovitého typu, který byl jednotně spojený. Toto spojení si v podstatě můžeme představit jako dvojité spojení u pušky používané na lov. Její systém fungování by se dal popsat následujícím způsobem, a to tak, že na spodním dílu uzávěru se nalézala páka, která při otočení vysunula hlaveň směrem dopředu, následným pohybem páky nazpátek se náboje dostanou ven ze zásobovacího zařízení a zámek se opět natáhne.⁵⁵

Opakovačky, které se používaly ve vojenství, mají zásobovací zařízení, které se nalézá nad hlavní. Obsahují zavírací systém válcového, nebo otáčivého typu. Místo vyhrazené pro účel nabíjení zakončuje a uzavírá záklopka otevírající se na levou stranu. V zadu této součástky, která drží náboj, následným pohybem přiklopky dozadu, dojde k odstranění prázdného nábojnice a po ještě následujícím pohybu zpět díky malému kohoutku, který bouchl do náboje, tak aby se dostal do přední části záklopky.⁵⁶

⁵³ LUGS, J. *Ruční palné zbraně*. Praha, 2002, s. 77.

⁵⁴ LUGS, J. *Ruční palné zbraně*. Praha, 2002, s. 81.

⁵⁵ LUGS, J. *Ruční palné zbraně*. Praha, 2002, s. 91-97.

⁵⁶ LUGS, J. *Ruční palné zbraně*. Praha, 2002, s. 109-116.

Byl zkonstruován nový typ opakovací zbraně, která obsahovala zásobník na šest nábojů. Její záklopka se mohla otáčet, obsahovala zámek a celý systém se dal pohybu za pomoci páky. Toto se nejvíce využívalo pro situace, kdy bylo zapotřebí přesné střelby, protože celý systém se zastavil záklopkou, která se nalézala na vrchu rukojeti zbraně.⁵⁷

Pokud bylo zapotřebí, aby bylo použito mířené střelby, po každém jednotlivém výstřelu, se celý opakovací systém průběhu zastavil za pomoci záklopkou, která se nalézala na vrchu rukojeti zbraně. Náboje se doplňovaly do otvoru na nabíjení po jednom náboji. Ovšem velice často se vyskytuje opakovací zbraň na pět nábojů se záklopkou, která se mohla otáčet, dále obsahovala zámek, sloužící jako pojistka a vše se uvádělo do funkce za pomoci páky.⁵⁸

Byla velká snaha sestrojít opakovací zbraň, která fungovala sama. V podstatě šlo o to, že dojde samo k otevření uzávěru, kohout se za pomoci plynu, kterým se vytvořil tlak, uzávěr mohl uzávěr otevřít, kohout natáhnout a došlo pak tak na zažehnutí zápalné směsi. Dalším možným způsobem, jak zkonstruovat samočinnou zbraň bylo prodloužení části zbraně, která měla za úkol udeřit do další části zbraně, ve které mělo dojít k zápalu střelného prachu, kde svůj účel splnil tlak náboje, pak při následném pohybu nazpět součástky, která měla za úkol udeřit, došlo k natažení kohoutu a tak byla zbraň dána do provozu. Způsobem na plynový tlak fungovala většina zbraní na opakovací samočinný systém, měly hlaveň, která byla u některých typů pohyblivá, co se týkalo uzávěru, tak u pohyblivých byl uzamčený, u ostatních uzamčený nebyl. Dalším pokrokem u opakovacích zbraní byl pokus o sestrojení této zbraně fungující na tlak plynu a obsahující píst.⁵⁹

„Roku 1871 se objevuje Coltův revolver, kterému sběratelé říkají jetelový lístek (Cloverleaf), podle průřezu válce se čtyřmi komorami. Tento revolver byl továrnou pojmenován domovní pistolí, také byl nazýván Jim Fisk Pistol, Cloverleaf Colt nebo Old Model Cloverleaf House Pistol. Měl spoušťové natahování, kulatou hlaveň s vytahovačem nábojnic a mosazné pouzdro.“⁶⁰ Druhým, dalším, typem revolveru byl revolver, který měl válec obsahující pět komor na vložení nábojů, ale bez možnosti náboje vytáhnout. Tento typ revolveru zapaloval na okraji zbraně. Zapalování na okraji

⁵⁷ LUGS, J. *Ruční palné zbraně*. Praha, 2002, s. 135-139.

⁵⁸ LUGS, J. *Ruční palné zbraně*. Praha, 2002, s. 152.

⁵⁹ LUGS, J. *Ruční palné zbraně*. Praha, 2002, s. 155-157.

⁶⁰ LUGS, J. *Ruční palné zbraně*. Praha, 2002, s. 158.

zbraně mělo velikou výhodu, a to takovou, že se tak minimalizovala možnost výbuchu plynu ve zbrani.⁶¹

U revolverů můžeme také pozorovat natahování kohoutového typu, které fungovalo na úplně stejném principu jako u revolveru zápalkového typu. Typ revolveru, který byl používán v armádě, neměl stejnou délku hlavně. Mohlo být používáno velké množství typů nábojů.⁶²

Nejefektivnější však byl systém, který obsahoval pouze jednu hlaveň, za kterou se nalézal válec. Její hlavní výhodou bylo, že obsahovala ve válci několik míst, kam bylo možné vložit náboje. Mezi další její výhodu patřilo, že zásobník obsahující střelný prach měl uzávěr, díky kterému se tak prach nevysypal. Když mělo dojít k výstřelu, tak se místo, kde se nalézal náboj, natočilo ve směru osy hlavně, došlo ke zpevnění a následnému odpálení. Ovšem, když byly uvedeny do praxe náboje z kovového materiálu, přicházela s nimi nutnost, aby se co možná nejrychleji daly odstranit nábojnice, které byly již prázdné.⁶³

Zvláštnost u jednoho typu revolveru součástka, která se otáčí ve válci. Otáčení se uskutečňuje díky ozubeným kolům, které se nalézaly v zadní části, až na konci, dále pokračuje táhlo, které je dohromady s kohoutem, který při natažení táhlo posune směrem do přední části, to způsobí, že se válec o kousek otočí.⁶⁴

Když byl uveden do praxe náboj vyrobený z kovu, tak nastala k řešení otázka unikání plynu, když se dával náboj do hlavně. Bylo to z důvodu, že v hlavni probíhalo odpálení. Když docházelo k natahování, či k ráně od kohoutu se náboj posunoval díky speciálnímu nástroji. Jedním z možných řešení bylo vymyslet způsob, jak by bylo možné dostat do hlavně jen část náboje. Toto bylo možné za pomoci zámku, ale bylo zapotřebí vymyslet způsob, jak by se to dalo učinit. Poté, co došlo k výstřelu, se nábojnice zase stáhla zpátky, a tak bylo možné, aby se válec otočil, a tak mohlo nastat díky náboji těsnění. Poté, co byl patentován revolver, který měl způsob zasouvání náboje do hlavně, fungoval tak, že válec, který měl žebra, byl zasunut do pláště z plechového materiálu, který obsahoval dva otvory. Jeden otvor sloužil na vyhazování nábojnic, které byly prázdné, a druhý otvor sloužil na nabíjení. Náboje se vždy zasouva-

⁶¹ LUGS, J. *Ruční palné zbraně*. Praha, 2002, s. 166-170.

⁶² LUGS, J. *Ruční palné zbraně*. Praha, 2002, s. 174.

⁶³ LUGS, J. *Ruční palné zbraně, II. díl*. Praha, 2003, s. 37-52.

⁶⁴ LUGS, J. *Ruční palné zbraně*. Praha, 2002, s. 172.

ly palcem a to pod tlakem na válec, který se posouval, zatím se úderník mohl natáhnout. Celý tento mechanismus, jako natažení, otočení válce a následný výstřel bylo uskutečněno po provedeném pohybu na spoušti. Armádní evropské složky spíše preferovaly revolverové zbraně, které neměly samočinnou funkci vytažení a odstranění prázdných nábojů. Samočinné zbraně byly považovány za příliš komplikované a náchylné a navíc zde bylo nebezpečí možného náhlého otevření záklopy. Pro zrychlení, zefektivnění nabíjení a vybíjení obsahovaly některé revolvery používané v armádě součástku, jejímž hlavním úkolem bylo při pohybu kohoutem, aby se tento proces přerušil. To znamenalo, že když nastalo stisknutí spouště, tak se otáčel pouze válec. K tomuto dojde tak, že zavírací součástka se musí sklopit do roviny. Dále se výrobci zaměřili na zdokonalení zámku. Byly tendence, aby konstrukce zámku byla co možná nejjednodušší, a také co možná nejvíce vydržel. Novodobá podoba zámků vycházela z konstrukce opakovacích zbraní, které obsahovaly hned několik hlav.⁶⁵

Pokrokem v opakovacích zbraních, jejich využití, bylo sestrojení kulometu. V podstatě se jednalo o to, že se u zbraně využila metoda válce, který se neustále otáčel, nebo se ještě mohlo jednat o několik hlavní společně. Kulometry, které fungovaly na ruční mechanismus, se spouštěly za pomoci kliky. Bylo to z toho důvodu, že samozřejmě ještě nefungovaly na samočinný systém.⁶⁶

Kulometry měly nevýhodu, a to takovou, že se zahřívaly. Musely tedy být ochlazovány. Toto bylo možné dvěma způsoby, a to za pomoci vody, nebo vzduchu. K tomu, aby bylo možné kulometry přemístit se používalo všech možných prostředků, mezi některé prostředky můžeme uvést například kol, vozíky, ale výjimkou nebyly ani automobily.⁶⁷

V období světové války se výrobci zaměřili pozornost na vylepšení zařízení, která sloužila ke sledování a zjištění polohy, proto některé kulometry měly dalekohledy, které sloužily ke zjištění přesné polohy. Některé kulometry byly dokonce zkonstruovány tak, že měly osvětlení části sloužící k míření. Toto osvětlení se realizovalo různými možnými způsoby. Aby bylo možné určit a prověřit, jestli bude dráha vystřelené střely právě taková, jak se předpokládalo, využívaly se světelné střely. Oproti tomu se ale při potřebě, aby výstřel v noci ve tmě nebyl vidět, zkonstruovaly tlumiče výbuchu při

⁶⁵ LUGS, J. *Ruční palné zbraně*. Praha, 2002, s. 174.

⁶⁶ LUGS, J. *Ruční palné zbraně*. Praha, 2002, s. 179-181.

⁶⁷ LUGS, J. *Ruční palné zbraně*. Praha, 2002, s. 183.

vystřeleném náboji, tím se zabránilo záblesku při výstřelu. Tlumiče výbuchu při výstřelu je možné si představit jako součástku, která se nalézala na ústí hlavně.⁶⁸

„Roku 1924 byla v Československu uspořádána soutěž na zavedení samočinných zbraní v armádě. Účastnily se jí zahraniční firmy s kulometry Hotchkissovým, Browningovým, Darneovým, Madsenovým aj. Z českých konstruktérů se přihlásil Václav Holek, vrchní dílovedoucí zbrojovky Praga. Dostavil se ke zkoušce s lehkým kulometem, u něhož se zásobování náboji dělo pásem. A jeho kulomet vyšel ze zkoušek s takovou převahou, že zahraniční vzory byly zamítnuty. Pro přechodnou dobu byly pro armádu zakoupeny kulometry Hotchkiss a Browning.“⁶⁹

V období války ještě nebyly zcela využity možné taktiky zbraně na samočinný systém, její časté využití bylo spíše pro obranu. Hromadná palba se prováděla zatím střelbou z opakovaček.⁷⁰ Jedním ze způsobů dobré strategie bylo rozestavení střelců a vytvořit tak hustou střeleckou linii. Ovšem velkou nevýhodou této strategie bylo, že v boji díky hojnému počtu střelců vznikaly velké ztráty na životech. Možným řešením bylo vytvořit mezi jednotlivci větší vzdálenost. Tím ovšem ale nebyla střelba tak účinná, a ani střelce nebylo možné nějak sjednotit, aby střelba probíhala najednou, hromadně. Proto bylo velice užitečné, když došlo k nahrazení skupinové střelby za kulometry. Dalším problémem bylo, že kulometry byly velice těžké. Bylo tedy nutné, aby je obsluhoval více jak jeden střelec. Proto bylo zapotřebí vymyslet výrobu lehkých kulometů. Možné řešení bylo, aby měl kulomet rukojeť jako pistole. Dalším z řešení bylo prodloužení zadní části, která sloužila k tomu, aby si střelec díky ní mohl položit zbraň na rameno, a tak ji unést. K odlehčení se také používala dvojnožka, což je možné si představit jako držák pod zbraň. Postupně se takto zkonstruované odlehčené kulometry začaly využívat i v letectvu. Bylo možné z ní provádět za letu efektivní palbu. Jeho hlaveň musela být ochlazována vzduchem, nebo vodou. S tím souvisel vznik letounů, které se používaly v boji. Často se kulometry upevňovaly i na podvozek letounu, a tak bylo možné provést palbu na nepřítel i ze zadního směru. Mezi další místo, kam bylo možné kulomet upevnit, byla přední část letounu, ale umístění kulometů nebylo nějak přesně dané, jeho umístění bylo různé. Postupem času se jeho

⁶⁸ LUGS, J. *Ruční palné zbraně, II. díl*. Praha, 2003, s. 20.

⁶⁹ LUGS, J. *Ruční palné zbraně, II. díl*. Praha, 2003, s. 23.

⁷⁰ LUGS, J. *Ruční palné zbraně, II. díl*. Praha, 2003, s. 22.

umístění ustálilo ve směru letounu, což znamenalo, že pilot při letu, když chtěl zahájit palbu, tak musel nasměrovat na cíl celý letoun.⁷¹

„Střelba okruhem vrtule se provádí tzv. synchronisátorem, je uváděn v činnost motorem pohánějícím vrtuli a spouští kulomet ve chvíli, kdy střela při výstřelu nemá před sebou rameno vrtule. Spouštěcí zařízení je buď mechanické, nebo pneumatické.“⁷²

Na konci první světové války se hojně používaly kulometry velké ráže. Bylo možné je naleznout na křídlech letadel. Jednalo se v podstatě o to, že kulometry, které měly běžnou hlaveň, se hlaveň zaměnila za jinou velké ráže.⁷³

U zbraní bylo možné nalézt spoustu výhod, ale i nevýhod. Určujícím faktorem mohl být i druh střeliva a jeho vlastnosti jako například tvar. Střelou mohla mít například tvar jehly. Účinek a pohyb střely byl největší v uzavřených místech. Jako příklad lze uvést místnost, či prostory letadla.⁷⁴

Tabulka č. 3: Vývoj zbraní⁷⁵

Vývoj zbraní						
zpočátku me- če a praky	zbraně se zad- ním plněním	zbraně s opakova- cím vý- střelem	revolve- ry	opako- vací zbraně na spo- lečný náboj	Opakovací zbraně se zásobova- cím zaříze- ním	opakovací zbraně s tlakem plynu se zásobova- cím pístem
revol- ver,náboje v hlavni	kulome- ty	kulometry s daleko- hledy	využití letounů, střelba			

⁷¹ LUGS, J. *Ruční palné zbraně, II. díl.* Praha, 2003, s. 24.

⁷² LUGS, J. *Ruční palné zbraně, II. díl.* Praha, 2003, s. 25.

⁷³ LUGS, J. *Ruční palné zbraně, II. díl.* Praha, 2003, s. 41-42.

⁷⁴ MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva I.* Praha, 1997, s. 23-24.

⁷⁵ Vlastní sestavení podle : LUGS, J. *Ruční palné zbraně.* Praha, 2002, s. 81-172, LUGS, J. *Ruční palné zbraně, II. díl.* Praha, 2003, s. 20-42.

3.1 Ochrana příslušníků sboru

Jelikož hrozilo nebezpečí v podobě zásahu střepin od dynamitů, či dělostřelecké munice, nosili příslušníci sborů vojenské, nebo speciální přílby, které tak zamezovaly zranění v oblasti zátylku, spánku a tak dále. Uniformy, které vojáci nosili, sloužily také k rozlišení svých lidí od protivníků, a tak jako ochrana od nechtěného ublížení spolubojovníkům.⁷⁶

„Používání přileb u policejních a vojenských jednotek nepřilíš nelišilo. V moderní době přílby i zde téměř vymizely. Nedejme se mýlit různými koženými nebo plstěnými pokrývkami hlavy, které přílby svým tvarem připomínaly a často tak bývaly i označovány. Ocelové přílby, zaváděné v armádách masově po I. světové válce, kdy při násilných demonstracích létaly policistům na hlavu kameny, zápalné láhve a jiné předměty, se odpovědná místa rozhodla vybavit policejní sbory účinnými přílbami.“⁷⁷

Mezi nezbytnou součást oděvu v bitvě patřily drátované železné košile. V podstatě je možné říct, že to byla taková předchůdkyně dnešní neprůstřelné vesty. Mezi další důležitou součást výstrojní výbavy četníka patřil štít. I o štítu se může konstatovat, že vydržel až do dnešní moderní doby.⁷⁸

⁷⁶ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny obecních policií I.* Praha, 2004, s. 125-127.

⁷⁷ MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva I.* Praha, 1997, s. 26.

⁷⁸ MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva I.* Praha, 1997, s. 26.

4 BEZPEČNOSTNÍ SLOŽKA ZA HABSKURKÉ MONARCHIE

V čele monarchie stál císař. Ten měl moc nad veškerým fungováním ve státě, samozřejmě i obranných složek. Dalším ovlivňujícím faktem bylo vytvoření ústavy, která měla sloužit k vyřešení rakousko-uherskému vyrovnání. Byl to ve své podstatě soubor zákonů v ústavě. Země, které se nalézaly v oblasti Předlitavska, byly na nižším stupni, a byly tak pod nadvládou zemských úřadů či jiných úřadů, mohly mít bezpečnostní složku, nikoliv armádu. Pokud armádní složka byla zapotřebí, musela být vyžádána úřední cestou u určených armádních velitelství.⁷⁹

Největší problém obranných složek, samozřejmě i policie, v tehdejší době byl nesoulad a nejednotnost těchto orgánů. Praktikovalo se všeobecné zúčastnění se na veřejném pořádku, dopadení a usvědčení zločince, službu tedy provozovali samotní měšťané. První informace o nějaké organizované obranné složce je o takzvaných městských malých uskupeních. Nejdříve fungovali jako pomocná síla, až po té jako stabilní a stálá složka. Bylo jasné, že musí v tomto směru nastat změna. Byly proto provedeny reformy. Dané činnosti policejních složek se postupně začaly diferencovat. Prvním reformačním krokem bylo odlišení justiční a policejní správy a zřízení dozorčího orgánu nad policií. Druhým reformačním krokem byla nadvláda vrchního policejního dozorce a náměstka nad protokolisty a nižšími komisaři. Třetím reformačním krokem bylo dělení policie na takzvanou „vyšší“, neboli jinak řečeno tajnou, dále pak na policejní stráž, neboli takzvanou „nižší“, kterou vedl vrchní policejní ředitel. To mělo za účel jednotné vedení. To spočívalo v obdržování stejných všeobecných instrukcí. Policejní ředitelé se nenacházeli v nijak lehké situaci. Na pozici nastupovali s předsudky a jejich úřadování probíhalo z domova, neměli k užítku žádnou svojí organizovanou budovu. Nebyla dost dobře možná celistvá komunikace mezi úředníky, docházelo tak často mezi nimi k neshodám. Spolupráce mezi policejními ředitelstvími již neprobíhala přímo, nýbrž za pomoci místodržitelství, což mělo za následek ztížení činnosti tajné policie. Vnitřní rozdělení a chod byly i nadále nezměněny, protože Vídeň se i poté diferencovala na okresy, kde i nadále v popředí úřadovali okresní ředitelé se svými podřízenými komisaři. V tomto období dále nalezneme zvýšené kladení důrazu na vzdělání a kvalifikaci a to zejména ve směru právnickém. Nalezneme zde také první záznam o takzvaném státním zdravotnickém

⁷⁹ MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva I*. Praha, 1997, s. 37-39.

personálu. V následujících letech byla snaha zejména ze strany panovníka, aby se opět zavedla a správně fungovala tajná policie. V čele tajné policie stál ministr policie, nebo nejvyšší ministr policie. Ovšem problémem bylo, že často své pravomoce využíval a nechával sledovat cizí diplomaty, to vycházelo z jeho předchozích špiónských zkušeností na pozici diplomata. Běžnou samozřejmou činností bylo sledování a kontrola pošty. Z tohoto pohledu by se mohlo zdát, že to byl jakýsi intrikán, ale tyto metody se praktikovaly běžně po celé Evropě. Policejní složka se stala součástí ministerstva vnitra, dalo by se říct, že se policie se prakticky dostala na stejnou úroveň jako ministerstvo vnitra, a to proto, že pravomoce policie náležely i ministerstvu vnitra. Kontrola tisku byla samozřejmostí, cenzura nebyla ničím výjimečným. Změnil se policejní úřad jméno na policejní ministerstvo. Došlo k zániku Bachova absolutismu, tím došlo i k zániku policejního ministerstva. Někdo tedy musel převzít úkoly policejních složek. Provizorně tuto úlohu převzalo státní ministerstvo, dále pak předsednictvo ministerské rady, nakonec jí mělo pod svým vedením ministerstvo pro zemskou obranu a veřejnou bezpečnost.⁸⁰

Tabulka č. 4: Bezpečnostní orgány v období monarchie Habsburků⁸¹

Bezpečnostní orgány v období monarchie Habsburků				
nesoulad a nejednotnost	spolupráce s úřady prostřednictvím místodržitelství	vznik tajné policie	hlavním úkolem bylo plnit rozkazy panovníka, který bezpečnostní složku využíval ke sledování	policejní složka součástí ministerstva vnitra

4.1 Četnické velitelství v období 1866-1867

V těchto letech došlo ke zmenšení počtu policejních oddílů. Skončily dokonce i v Praze a Brně. V té době se válčilo s Pruskem a bylo nutné urychleně přemístit jak složku armády, tak i strážní jednotky. Ovšem toto se později ukázalo jako unáhlené a

⁸⁰ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny obecních policií I.* Praha, 2004, s. 26-31.

⁸¹ Vlastní sestavení podle : MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny obecních policií I.* Praha, 2004, s. 28-30.

nepotřebné. Pouze to sebou přineslo další zátěž na vedoucí orgány správy města Prahy.⁸²

Byla založena nově ministerstva. Ty sloužila jako určité resorty. Na post ministrů byli příslušní lidé dosazováni císařem. Existovala různá odvětví ministerstev.⁸³

„V roce 1859 byla zavedena policejní ministerstva. V roce 1865 bylo zrušeno a policejní problematika připadla státnímu ministerstvu, v roce 1867 pak předsednictvu ministerské rady. Dne 10. ledna 1868 vzniklo samostatné ministerstvo pro zemskou obranu a veřejnou bezpečnost, aby 15. února 1870 byl celý rezort přidělen ministerstvu vnitra.“⁸⁴

Tabulka č. 5: Velitelství četníků v letech 1866-1867⁸⁵

Velitelství četníků v letech 1866-1867					
méně příslušníků četnictva	válka s Pruskem, nutnost přemístění	Bezpečnostní složky pod vedením policejního ministerstva	bezpečnostní složky pod vedením státního ministerstva	bezpečnostní složky pod vedením ministerstva pro zemskou obranu a veřejnou bezpečnost	bezpečnostní složky pod vedením ministerstva vnitra

4.2 Četnické velitelství v období 1867-1918

„Podstatné změny do četnictva vnesl dualismus, přičemž byla markantně odlišná situace v Předlitavsku a v Zalitavsku. V r. 1868 byla zrušena generální četnická inspekce a místo ní byl při ministerstvu pro zemskou obranu systematizován četnický

⁸² SLUŠNÝ, J. *Světové dějiny policie, středověk, novověk*. Praha, 2006, s. 703.

⁸³ MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva I*. Praha, 1997, s. 37.

⁸⁴ SLUŠNÝ, J. *Světové dějiny policie, středověk, novověk*. Praha, 2006, s. 703.

⁸⁵ Vlastní sestavení podle: SLUŠNÝ, J. *Světové dějiny policie, středověk, novověk*. Praha, 2006, s. 700-703.

inspektor (Gendarmerie-Inspector), jemuž podléhalo četnictvo jakožto veliteli. Měl disciplinární pravomoc a řešil personální záležitosti důstojníků.⁸⁶

„V Zalitavsku četnictvo úplně zaniklo a ochrana a veřejná bezpečnost byla svěřena zemským a místním úřadům, jen s určitými výjimkami. Zde četnictvo i nadále působilo. V Uhrách došlo k opětovnému návratu četnických složek a nazývalo se Královské uherské četnictvo.“⁸⁷ „Nejvyšším orgánem moci se stal v prvních popřevratových týdnech Národní výbor v Praze, který vznikl v roce 1916, jako platforma většiny českých politických stran s úkolem chránit národní zájmy. Reorganizován byl v červenci 1918 podle klíče určeného posledními volbami do říšské rady v roce 1911.“⁸⁸

Následkem rakousko-uherského vyrovnání vznikly nové předpony. Například v území Uherska se nazýval příponou „k.u.“⁸⁹, ale v území Předlitavska byla předpona ponechána.⁹⁰

Vojenský policejní sbor byl zařazován povětšinou do skupiny policie vojenské. Bylo to z toho důvodu, že náplní služby tohoto sboru bylo především chránění bezpečnosti občanů ze strany státu. Vojenský policejní sbor nebyl vybaven zcela moderními zbraněmi. Nebylo to považováno u tohoto sboru za důležité, důraz na kvalitní zbraně byl dáván u armádních složek.⁹¹

⁸⁶ UHLÍŘ, L. Četnictvo dualistické monarchie 1867-1918. *Historie a vojenství*. 1996, roč. 45, č. 1, s. 17. ISSN 0018-2583.

⁸⁷ MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva I*. Praha, 1997, s. 67.

⁸⁸ MATES, P. *Kapitoly z historie české veřejné správy v letech 1848-1989*. Praha, 1996, s. 13.

⁸⁹ SLUŠNÝ, J. *Světové dějiny policie, středověk, novověk*. Praha, 2006, s. 703.

⁹⁰ SLUŠNÝ, J. *Světové dějiny policie, středověk, novověk*. Praha, 2006, s. 703.

⁹¹ UHLÍŘ, L. Vojenský strážní sbor v habsburské monarchii. *Historie a vojenství*. 1996, roč. 45, č. 1, s. 17. ISSN 0018-2583.

Tabulka č. 6: Velitelství četníků v letech 1867-1918⁹²

Velitelství četníků v letech 1867-1918					
rozdělení na Předlitavsko a Zalitavsko	četnictvo pod vede- ním in- spektora	v Zalitav- sku zanikla ochrana veřejné bezpečnosti	návrat četnictva, Královské uherské četnictvo	pod vede- ním Ná- rodního výboru	vojenský policejní sbor nedostatečně vybaven moderními zbraněmi

⁹² Vlastní sestavení podle: UHLÍŘ, L. Vojenský strážní sbor v habsburské monarchii. *Historie a vojenství*. 1996, roč. 45, č. 1, s. 17. ISSN 0018-2583., MATES, P. *Kapitoly z historie české veřejné správy v letech 1848-1989*. Praha, 1996, s. 12-13, SLUŠNÝ, J. *Světové dějiny policie, středověk, novověk*. Praha, 2006, s. 703.

5 ÚLOHA A VÝZNAM ČETNÍKŮ

Četnictvo zabezpečovalo všeobecný pořádek, dodržování zákonů a nařízení od panovníka. Existovalo spojení mezi civilními a vojenskými úřady, a to prostřednictvím generálního inspektora, který stál v čele a byl ve spojení s těmito úřady, náleželo mu i velení pluku. Prvořadou úlohou četníků byl dohled nad dodržováním zákonů, pokud nastalo nějaké porušení, narušitel byl zajisté dopaden. Můžeme si zde všimnout, že tvůrci zákonů již dbali nejen na potlačení trestné činnosti, ale věnovali velkou pozornost i její předcházení. Co se týká úkolů a pravomocí četnictva, tak žádný četník nikdy nesměl dostat příkazem, natož vykonat, jakýkoliv zásah, který by se vymykal, překračoval rámeček jeho pravomocí. Pokud příslušník četnictva svou službu již ukončil z důvodu odchodu do důchodu, stále mu náležela práva stráže, a pokud vypovídal u soudu, jeho výpověď pokaždé byla považována za zcela důvěryhodnou.⁹³

Existovala příručka, kde byly určeny metody a postupy, jak mají četníci v dané nastalé situaci řešit, a jak postupovat. V příručce se nalézaly informace jak poučné, tak i takové, které bychom mohli použít v praxi i v dnešní době. Dětila se na dva oddíly, a to oddíl všeobecný a oddíl zvláštní, kde všeobecný obsahoval morální a vědomostní požadavky, které musel příslušník četnictva mít, ve zvláštním oddílu zase bylo možné nalézt způsob, jak by měla probíhat služba, řád, rozmístění hlídek a tak dále. Prvotním a zásadním úkolem četnických hlídek bylo mít pod kontrolou veřejný pořádek a bezpečnost lidí, samozřejmě, že bez rozdílu pohlaví a jejich majetku.⁹⁴

Příslušníci četnických složek byly pod vlivem politických úřadů, aby se udržela bezpečnost na přijatelné úrovni. Nastala velká kontrola činnosti četníků. Podávali hlášení o vyšetřovaných případech danému politickému úřadu. Toto vyvolalo v nemalém množství úředníků pocit, že mohou ovlivňovat četnické složky, jak budou chtít, to ale také mělo neblahý vliv na vykonávání služby, tím tak i udržení bezpečnosti. Četnictvo tedy mělo takzvanou dvojí podřízenost, tak docházelo často ke sporům politických úředníků a veliteli četníků. Četníci pouze dohlíželi nad pořádkem v obcích, občůzky četníků v partě, nebo jakákoliv hlídka byla zrušena, následkem pak byl

⁹³ MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva I.* Praha, 1997, s. 68.

⁹⁴ MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva I.* Praha, 1997, s. 70.

úpadek bezpečnosti. Jako kladnou stránku lze považovat zvýšení počtu četníků a založení zemských velitelství.⁹⁵

„Řady četnictva povětšinou doplňovány z řad armádních složek, civilní občané, kteří měli zájem o vstup k četnictvu, byli přijati zcela výjimečně. Uchazeči museli být rodilí Lombard'ané, bezúhonní (vyloučeny byly osoby s kriminálními delikty, dezertéři apod.), s dobrým služebním posudkem, ve stáří mezi 24 až 35 lety (později byla dolní hranice snížena na 22 let), zdravého a silného těla se stanovenou minimální tělesnou výškou a znalí čtení a psaní.“⁹⁶

I nadále se přijímalo do řad četníků z armádních pluků, ale již bylo možné doplnit řady nejen vojáky ve výslužbě, ale i osoby z civilu. Jedna z podmínek byla, že příslušník měl být svobodný, či bezdětný vdovec s odpovídající tělesnou výškou a fyzickými proporcemi. V následujících letech nedošlo k žádným zásadním změnám. Jedinou malou změnou bylo přihlížení k délce služby u poddůstojníků, dále nebyla nutnost být svobodný. Kdo se chtěl stát součástí četnictva, musel projít odborným teoretickým školením a mít splněnou praxi na nějaké stanici, tato služba se brala v úvahu i do odsloužené doby. Povýšení mohl udělit pouze četnický inspektor. Na začátku nesmělo chybět ani složení povinné služební přísahy.⁹⁷

Za Československo se jako první ze všech zmožily četnické oddíly v Čechách. Pak se následně přidávaly i další oddíly, ale v pohraničí četnické oddíly úzce spolupracovaly s útvary německými. Proto nebylo ničím výjimečným, že v pohraničních oblastech vznikala zemská velitelství četnictva, která nijak nebyla pod nadvládou, či kontrolou Prahy. Co se týkalo systému a struktury, stále se čerpalo z rakouských předpisů a nařízení, které byly pouze inovovány o další části.⁹⁸

Ve vedení četnictva byl generální velitel. Na tuto pozici byl vždy dosazován prezidentem republiky. Pocházel vždy ze správních důstojníků. Ministerstvu vnitra ručil za udržení mravů na přijatelné úrovni a pořádku ve vojenství. V kompetenci generálního velitele dále byla možnost podávat návrhy na povýšení, pochvaly, či přeložení, nebo odchod do důchodu, také mohl udělat náhlou kontrolu, zvláště na svých podřízených zemských velitelství četníků. Jeho povinností bylo mít pod kontrolou správný chod a udržení určité úrovně bezpečnosti a to vše v souladu s předpisy. Pokud

⁹⁵ BOHATA, I., *Protílídová úloha četnictva v letech 1918-1938*. Praha, 1978, s. 20-24.

⁹⁶ MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva I*. Praha, 1997, s. 79.

⁹⁷ MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva I*. Praha, 1997, s. 82.

⁹⁸ BOHATA, I., *Protílídová úloha četnictva v letech 1918-1938*. Praha, 1978, s. 30-32.

nastalo nějaké porušení předpisů, neprodleně to oznámil generální velitel přednostovi zemské politické správy. Mezi jeho úkol patřilo zjednat patřičnou nápravu, pokud to bylo nad rámec jeho možností, nahlásil daný problém Ministerstvu vnitra. Ministerstvu vnitra podával hlášení o všech nově zjištěných informacích. Měl pod svým velením zemská velitelství četnictva.⁹⁹

Po skončení první světové války vyšší měšťanská společnost získala moc, což znamenalo, že vznikl prostor pro obchodování, možnost podnikat a mít výrobní prostředky v osobním vlastnictví. Nastal převrat, který sebou nesl nové podmínky pro přijetí osob do četnictva, které se ale ještě v průběhu let měnily. Dále pak byla jasně viditelná působnost politické scény, která stále více pronikala a ovlivňovala správu státu, to znamenalo, že měla samozřejmě velký vliv i na bezpečnostní složky ve státě, četnictvo. Toto byl výrazný rozdíl správy státních složek za období habsburské monarchie a následně pak Československé republiky. Politické strany se snažily ovlivňovat a získat moc nad četnictvem. Politici se upnuli zejména na běžné příslušníky četnictva. Podporovali jejich zájmy a chránili je. Byly zřizovány „odborové organizace“¹⁰⁰, jejichž hlavním účelem bylo ovlivňovat četnictvo podle politické potřeby. Mnoho politických stran se snažilo získat nadvládu nad četnictvem, ale největší vliv z nich měly strany socialistické. Toto se nelíbilo zemědělské agrární straně, která chtěla mít jen ona sama nadvládu nad zásadním státním aparátem, jakým bylo četnictvo. Probíhaly předčasné volby, ve kterých zvítězila zemědělská agrární strana. Komunistické straně nebylo povoleno vydat žádné propagační letáky, či materiály. Byly zmobilizovány veškeré jednotky četnictva, aby potlačily všechny protesty a zrušily se veřejná setkání a vystoupení komunistické strany.¹⁰¹

Tabulka č. 7: Úloha a význam četníků¹⁰²

Úloha a význam četníků					
četnictvo zajišťovalo všeobecný	dohled nad	kompetence četníků v mezích	rozdělení sborů četnictva	vliv politických úřadů na	příslušníci četnictva přijímání z řad armád-

⁹⁹ BOHATA, I., *Protílidová úloha četnictva v letech 1918-1938*. Praha, 1978, s. 34-39.

¹⁰⁰ BOHATA, I., *Protílidová úloha četnictva v letech 1918-1938*. Praha, 1978, s. 48.

¹⁰¹ BOHATA, I., *Protílidová úloha četnictva v letech 1918-1938*. Praha, 1978, s. 46-50.

¹⁰² Vlastní sestavení podle: MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva I*. Praha, 1997, s. 94-128., BOHATA, I., *Protílidová úloha četnictva v letech 1918-1938*. Praha, 1978, s. 20-50.

pořádek	zákony	jejich pravomocí	na zvláštní a všeobecný oddíl	výkon četnictva	ních složek
---------	--------	------------------	-------------------------------	-----------------	-------------

5.1 Oblečení četnictva

V uniformě četníků ve svých počátcích nebylo možné nalézt žádné rozdíly mezi četnickými a vojenskými stejnokroji. Jejich stejnokroj byl v nevýrazných barvách. Toto mělo krycí funkci. Barvy na uniformách sloužili k odlišení příslušnosti k jednotlivým složkám. Součástí u některých oddělení byl i klobouk. Někde se dokonce nosily i helmy. Příslušníci jezdeckých oddílů měli na hlavě při zvláštních příležitostech i zdobenou přilbu.¹⁰³

Ze začátku se uniforma četníků nijak nelišila od uniformy vojenské, ale během vývoje mezi staletími působení četnictva se pak nesčetněkrát změnila, ale nikdy se nezměnila její barva a to tmavozelená, až za první světové války se její barva změnila na šedou. Výsadními znaky lombardské uniformy byly červené výložky, žluté knoflíky a na hlavě dvourohý klobouk, až po následném zavedení četnických složek po celé monarchii začali příslušníci nosit helmy. Typické pro ně bylo, že měly mosaznou špici a dvouhavlého orla. Uniformu příslušníka četnického sboru musela reprezentovat, a tak neexistovalo, aby uniforma nebyla čistá a upravená předpisově. Co se týká zbraní, tak příslušníci lombardských jednotek nosili zbraně, které získali jako trofeje, pěší jednotky zase nosily pušky s bajonetem a šavle, příslušníci jízdních jednotek měli ve výzbroji již pistole. Takzvanou kapesní pistoli nosili četníci v běžném oblečení. Nezbytnou součástí výbavy četníka byla malá puška s bodákem, který, pokud se jednalo o pěší jednotky, měli četníci pořád nasazený a připravený ho použít, pokud se jednalo o jízdní jednotky, bodák nasazovaly až v případě, kdy to bylo nutné. Rozdílem mezi šavlí pěší jednotky a jezdecké byl, že pěší měli kratší šavli, než jízdní. V četnických řadách došlo vůči výzbroji k velkým změnám. Hlavní změnou bylo používání pistolí s předním plněním za pistole se zadním plněním s nábojem stejného druhu. Ovšem zbraně se zadním plněním se v četnických řadách neosvědčily, a to z důvodu rychlé reakce při střelení, jelikož nebylo nijak výjimečné, že byly ve službě jednotlivě. Začaly se proto vyrábět takzvané pušky s opakovacím systémem, které měly trubicový zásobník nalézající se

¹⁰³ MACEK, P. UHLÍŘ, J., *Dějiny policie a četnictva 3*. Praha-Opočno, 2001, s. 81.

pod hlavní. I ty však měly své velké negativní stránky, jako například nabíjení, které trvalo dlouho, pokud se náboj posunul, posunulo se pro něj i těžiště, nebo dokonce mohl poškodit trubici, což znemožňovalo další podávání nábojů. Tuto vadu měl řešit schránkový zásobník umístění ve středu zbraně. Výměna za moderní zbraně ovšem probíhala velice pomalu. Pistole, které se sami nabíjely, se objevily až později. Jelikož se vlastnění zbraně u četníků rozmohlo po celém území, musel vzniknout zákon, za jakých podmínek se zbraň může použít. Byl tedy vydán speciální zákon. První změnou po převratu bylo zrušení klobouků. Tyto klobouky měly péřové chocholy. Do služby byla vnesena přilba, která byla povinná, pokud některý z četníků vykonával občůzky, nebo dozor, ale jestliže byl četník v pohotovosti, přilbu mít nemusel. Ovšem až déle se zakotvily ucelené změny ve výstroji příslušníků úřadů státní policie a služební policie. Byly to pouze malé inovace týkající se uniformy, přileb nebo doplňků značící hodnost, které se nalézaly na rukávech. Dalo by se říci, že v podstatě i další následné změny se nesly ve smyslu změn vojenského stylu. Všechny uniformy měly šedozelenou barvu. Zásadní inovace v oblečení příslušníků policie přišly v následujících letech. Oblečení příslušníků politických úředníků a správy bylo tmavě zelené, zatímco jiní příslušníci nosili například uniformu barvy tmavě modré, ale kalhoty měli všichni černé barvy. Jedině letci nosili kabáty modré barvy, kalhoty též černé barvy a pokrývku hlavy barvy modro červené. Co se týká pokrývky hlavy, nosily se bavlněné čapky, ale třeba také čapka připomínající lodičku. Nosit čepici typu lodička bylo povolené nejen ve službě, ale i mimo ni. Jedna z instrukcí obsahovala příkaz, aby četníci byli oblečeni, jak je dáno v předpisech a nosil poboční zbraň, toto ale bylo směřováno, jestliže se příslušník četnictva nacházel na obecních prostranstvích, pokud byl ve službě, musel mít na sobě plnou výstroj a všechny zbraně. Toto muselo být dodržováno jak z důvodu, že to bylo dané předpisy, tak další z důvodů bylo odlišení osoby četníka při výkonu služby od civilních občanů. Nosila se také násada pod bradu, nejčastěji se nosila při zařazení do skupiny, dozorčích občůzkách jen za podmínek, že to situace vyžadovala a bylo to potřebné. Pokud se jednalo o skupinovou dozorčí službu, velitel nařizoval, zda a jaký typ a barva bude skupina nosit, ale platilo, že všichni nosili stejnou, vše muselo být sjednoceno. Jestliže byl četník převelen k jinému oddílu, přilbu nemuseli vrátit, bylo možné si ji zanechat. Vztahovala se na ní ustanovení o financování oprav, či koupi nové. V letních horkách bylo možné, aby velitelé příslušných stanic dali povolení k výměně přileb za čapky, nebo při velkých mrazech nosit teplé čepice. Předpisy nedovolovaly, aby příslušník četnického pluku nosil ve službě civilní oblečení. Když měl i příslušník četnictva civilní oděv, tak nemohl uplatňovat nároky nadřazené osoby a

ochranu, mohl pouze zadržet pachatele, nebo osobu páchající jinou trestnou činností. Toto ale mohl učinit i kterýkoliv civilní občan. Jedinou výjimkou bylo, pokud by hrozila velká časová prodleva pro vyřešení případu, či znehodnocení stop, a tak by byla i malá šance na úspěšné vyřešení případu. Pokud četník prováděl nějaký úkon v civilním oděvu, musel předložit legitimaci, kterou měl za povinnost danou předpisy nosit vždy při sobě a to i v případě, že měl civilní oblečení. Pokud příslušník četnictva podnikl zahraniční cestu, nikdy na sobě nesměl mít služební oděv, ale svůj běžný denní oděv.¹⁰⁴

Tabulka č. 8: Oděv četníků¹⁰⁵

Oděv četníků							
stejná jako vojenská uniforma	zelená lombardská uniforma s červenými, žlutými knoflíky, pokrývkou dvourohý klobouk	povinnost helmy	zbraně jako trofeje, jednotky měly pušky a bajonet	jako pěší jezdeckých jednotek	zavedení	používání zbraní se zadním plněním a stejného náboje	používání zbraní s opakovacím systémem
zrušení povinnosti nosit klobouk, v pohotovosti se nosila přilba	uniforma šedozeleň barvy, doplňky hodnosti na rukávech	politici úředníci nosili uniformu tmavě-zelenou, jiní tmavě modrou, černé kalhoty	nošení bavlněných, následně lodičkových čapek	zavedení podbradníků	možnost nošení ve službě civilního oděvu		

¹⁰⁴ MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva 2*. Praha, 1999, s. 102-110.

¹⁰⁵ Vlastní sestavení podle : MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva 2*. Praha, 1999, s. 100-110.

6 OBLASTNÍ VELITELSTVÍ ČETNICTVA

Vyskytovala se vždy v nejvyšší správní oblasti, to znamená zemi. Tyto celky byly autonomní, vojensky a hospodářsky ale pod vedením Ministerstva vnitra. V popředí stál zemský velitel četnictva, který ale byl v rozhodování, co se týkalo bezpečnosti a chodu četnických jednotek, omezen povolením zemského prezidenta, co se týkalo problematiky kázeňské a organizační, byl omezen povolením generálního velitele, a také Ministerstva vnitra.¹⁰⁶

Vznikaly okresy. Největším podnětem ke vzniku bylo zánik poddanství a s tím i zánik panství. Nadřazené úřady prováděly spravování i v období, kdy se o správu území zajímal stát. Jednotlivé okresy byly pod nadvládou hejtmanství a hejtmana daného okresu. Vznikaly také okresy, které zajišťovaly správu svojí a soudů dohromady.¹⁰⁷

Jednou z požadovaných vlastností pro výkon funkce zemského četnického velitele bylo “umění vzbuditi a udržovati u velitelství dobrého ducha, horlivost, smysl pro povinnost, rozšafnost a ctižádostivost”¹⁰⁸. Pokud se jednalo o početní stav příslušníků četnických jednotek, bylo hlavním úkolem velitele nízký početní stav zaměstnanců, většinou způsobený odchodem zaměstnanců do penze, doplnit, dále bylo jeho povinností zajišťovat následné vzdělávání četníků a udržení stávajících zaměstnanců ve službě. Po založení Československé republiky byl nedostatek terénních příslušníků četnického oddílu. Docházelo pak tedy k tomu, že kdo se chtěl stát četníkem, byl nasazen do přímé služby na četnický oddíl, až za nějakou dobu byli dle potřeby donuceni doplnit si vzdělání. Nedostatek zaměstnanců četnictva byl velkým problémem, a tak jediné možné řešení bylo založit doplňovací oddělení. Toto oddělení mělo každé zemské četnické velitelství a jejich hlavním účelem bylo teoretické zaškolení uchazečů a o post četníka na zkoušku, která je opravňovala být četníkem a vykonávat četnickou povinnost. Zemská četnická velitelství měla obvody, které se dále rozdělovaly na oddělení. Bylo zavedeno číslování těchto obvodů, které ale bylo následně zrušeno a používal se jen místní název. Ve vedení byl správní důstojník četnictva, v případě potřeby jeho povinnosti plnil druhý důstojník, pokud nebyl ani ten k dispozici převzal velení okresní velitel četníků v dané četnické stanici. Pokud probíhala kontrola na nějaké četnické stanici, velitel se měl zdržet po nezbytnou dobu, a

¹⁰⁶ MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva 2*. Praha, 1999, s. 38.

¹⁰⁷ MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva 1*. Praha, 1997, s. 41.

¹⁰⁸ MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva 2*. Praha, 1999, s. 54.

tak dlouho, než se pozdravil s každým četníkem, který byl zařazený a jeho návštěva nesměla nijak omezovat chod stanice, ani nijak stěžovat plnění úkolů četníky. Jeho kontrola byla zaměřena na následný výcvik a vojenský výcvik, mravům, oblečení a dalšího vybavení, hospodaření s penězi. Získané informace velitel daného úseku neprodleně předával příslušnému služebnímu úřadu a to mluvenou formou. Pokud byly shledány nějaké nedostatky, řešily se formou poučení, nebo velitel uplatnil svou služební pravomoc. Pokud se jednalo o písemnosti, byla tendence nezahlcovat velitele a vyřizovat písemně jen záležitosti, které byly nutné, dále se neřešily bezdůvodné administrativní záležitosti, každá písemná zpráva musela být co nejkratší a nejstručnější. Navenek četnické stanice vystupoval velitel, který míval povětšinou pozici vrchního strážmistra, nebo bylo podmínkou, aby to byl již hotový četník s výcvikem a praxí. Mezi jeho hlavní úkoly patřilo vedení chodu, zaškolování a dohled nad četníky a jejich činností, rozeznat, zda je příslušník četnictva hoden výkonu povolání a služby, jestli je zodpovědný, jeho osobnostní vlastnosti. Nejlepším způsobem, jak tyto vlastnosti poznat bylo trávit se zaměstnanci četnictva co nejvíce času, jak jen to bylo možné. Nebylo ničím zvláštním, že velitel byl ve službě spolu s četníky. Velitel měl dále pravomoc vůči službě, které se zúčastnil, určit jaké činnosti se měly plnit při obchůzce, jak dlouho bude obchůzka trvat, a kdo z četníků ji bude vykonávat. Dále měl zajistit přístup a informovanost příslušníků četnických složek se všemi spisy, předpisy a dokumenty pobývající na stanici.¹⁰⁹

Co se týkalo správy měst a obcí o větší rozloze, tak otázkou bezpečnosti a správou se zabývaly úřady policie. Ve velkých městech byly ovládány státní složkou, v dalších pod nadvládou složkou obecní. Existovaly úřady zabývající se správou všeobecně a o správu vnitřní, v krajích byly zavedeny úřady policie, zabývající se správou všeobecně, vnitřní, nebo obce.¹¹⁰

Pokud došlo k výskytu kupříkladu epidemie, nemocí zvířat nebo přírodních katastrof, bylo potřeba posílit jednotky a další příslušníky. Tato situace se pak řešila tak, že četnické stanice si mezi sebou propůjčovali četníky, kteří se pak přesouvali na dané postižené území, a tam provedli nutné činnosti a opatření po dobu nezbytně nutnou, ale byli samozřejmě pod vedením okresní stanice četníků, která byla co nejbližší, a musel se řídit všeobecně platnými předpisy, pro každou situaci byly vytvořeny nařízení a

¹⁰⁹ MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva* 2. Praha, 1999, s. 54-57.

¹¹⁰ MACEK, P. UHLÍŘ, J., *Dějiny policie a četnictva* 3. Praha-Opočno, 2001, s. 22.

předpisy, které byly uzpůsobeny potřebám právě té či oné situaci. Tomuto využívání četníků se říkalo expozitura.¹¹¹

Tabulka č. 9: Oblastní velitelství četnictva¹¹²

Oblastní velitelství četnictva			
nejvyšší správní oblast (autonomní celek, byla řízena ministerstvem vnitra)	nedostatek zaměstnanců u četnictva	navenek velitelství vystupoval velitel na postu vrchního strážmistra	Při potřebě vyššího počtu zaměstnanců byla možná expozitura (výpomoc)

6.1 Středisko četníků zabývající se pátráním

Nejdříve byly založeny jen u nějakých územních velitelství četnictva. Je zde v praxi již použit pes s psovodem při službě četníků. Pokud to bylo nutné, bylo možné navýšit četnost zaměstnanců pátracího oddílu, ale když to bylo potřeba permanentně, bylo nezbytné předtím získat povolení ministerstva vnitra. Globálně se může říct, že pro pátrání byli voleni zaměstnanci s předpoklady, které bylo nutné splňovat pro zařazení do pátrací skupiny. Zaměstnanci měli k dispozici motocykl, za nějakou dobu dokonce i osobní auto. Pátrací stanice byly vedeny jako samostatné jednotky, ale pokud se jednalo o záležitosti bezpečnosti, spadaly do kompetence náležitěmu oddělení, pokud se jednalo o záležitosti kriminality, spadaly do kompetence do centra četnické policejní stanice, která sídlila v Praze. Byly zakládány vždy v území soudů krajů. Rozsah jejich působnosti na daném území dosahoval až několika velitelství četníků v okrese. Jednotkám velel četník, který měl hodnost vrchního strážmistra. Byla zde již také pozice permanentního řidiče.¹¹³

I přesto, že do popředí moci se dostali socialisté s národnostními myšlenkami, zemské úřady byly velice jednotné a dobře organizované. V daných lokalitách ovšem plnila svoji povinnost obecní policie zabývající se kriminalitou.¹¹⁴

¹¹¹ MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva 2*. Praha, 1999, s. 58-60.

¹¹² Vlastní sestavení podle : MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva 2*. Praha, 1999, s. 54-60.

¹¹³ MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva 2*. Praha, 1999, s. 59-61.

¹¹⁴ MACEK, P. UHLÍŘ, J., *Dějiny policie a četnictva 3*. Praha, 2001, s. 32.

6.2 Četnictvo a oddělení pohotovosti

Existovalo hned několik oddílů. Příkladem je možno uvést policejní složku střežící vodní plochy, nebo hasiče a policii zabývající se prevencí a zabezpečením při požáru. Policie střežící vodní plochy byla úzce spjata se složkou celní. Plochy se podle kritérií rozdělovaly na části zvané „revíry“^{115, 116}.

V pohraničních územích, která byla u hranic s Německem, byl zvětšen počet četnických základen. Četnické pohotovostní oddíly jsou považovány za první lokality, kde se shromažďovali příslušníci četníků nastálo, která byla rozdílná od základen oddělení zajišťující případné doplnění zaměstnanců. Jejich hlavním účelem byla podpůrná a doplňovací činnost na konkrétním území. Pokud se jednalo o záležitosti mimo území dané stanice, bylo možné vyslat do terénu četnický pohotovostní oddíl pouze, pokud zemský úřad vydal povolení. Četnickému pohotovostnímu oddílu velel velitel daného četnického oddělení. Mezi jeho činnosti patřilo například vedení, kontrola a dozor na provádění služby a výcvik. Pokud se jednalo o provádění služby, byl podřízen příkazům příslušného okresního úřadu, kde velel. Na pozici velitele byla požadována hodnost vrchního strážmistra. Mezi zbraně četnických pohotovostních oddílů patřily třeba například lehké kulometry. Mezi jejich hlavní náplň práce patřila kontrola svého území, pohotovostní služba a zaškolování po teoretické stránce. Byli zde přijímáni zaměstnanci zkušebně, a pokud nebyli v terénu, zúčastňovali se přednášek, které se ale také vyučovaly na školách. Četnické pohotovostní oddíly nikdy nepracovaly samostatně. Vždy spolupracovaly s konkrétní stanicí v dané lokalitě. Komunikoval s dalšími stanicemi, pokud něco zjistil, například čin, který splňoval závažnost pro udání. Záznamy o pozorování služeb se předávaly nadřízenému veliteli příslušného útvaru. Pokud by hrozilo nebezpečí pozdržení, předal se záznam buď okresnímu hejtmanovi, nebo pověřenému úředníkovi. Pokud bylo zapotřebí provést nezbytný úkon, který odvracel katastrofu a bylo ho zapotřebí provést ihned a samostatně, velení bylo v kompetenci politického úředníka, který musel ihned vše nahlásit územně odpovědnému obvodnímu úřadu. Poté následovaly další nezbytné činnosti. Po nadvládě německého vojska v Rakousku byl navýšen počet lehkých kulometů, a tak mohly všechny četnické pohotovostní oddíly vlastnit až dva další.¹¹⁷

¹¹⁵ MACEK, P. UHLÍŘ, J., *Dějiny policie a četnictva 3*. Praha-Opočno, 2001, s. 25.

¹¹⁶ MACEK, P. UHLÍŘ, J., *Dějiny policie a četnictva 3*. Praha-Opočno, 2001, s. 25.

¹¹⁷ MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva 2*. Praha, 1999, s. 64-66.

Četnické jednotky sídlily v příslušných četnických stanicích. Velitelství četníků se dále dělila na obvody stanic. Většina stanic na našem území vznikla již za doby monarchie, její personální zastoupení po vzniku československé armády se ale nijak nezměnilo, pouze němečtí zástupci kladli odpor vůči převedení a následné službě Československu. Četnické stanice byly považovány za nejnižší oddíl v žebříčku systému četnictva.¹¹⁸

6.3 Četnictvo a letectvo

Hlavní význam letounů spočívala v usnadnění možnosti vykonání úlohy policie. Německé vojsko dokonce mělo záměr sledování území za pomoci vzducholodí, ale nakonec to nebylo realizováno. Hlídkové letouny se prosadily až v období první světové války při zajišťování bezpečnosti.¹¹⁹

Ve srovnání vůči zemím v Evropě by se dalo říct, že letectvo u četnictva v Československé republice bylo založeno ministerstvem vnitra a ministerstvem obrany a veřejných prací, vcelku hodně dlouho. Jeden z hlavních popudů ke vzniku byla nutnost suverenity Československé republiky, co se týkalo vzdušného prostoru, protože Německé a Maďarské letecké hlídky prováděly tímto způsobem špionáž, pak čím dál častěji, dále pak nectily předepsané úseky pro přelétávání. „Poté, co se seskupily letecké hlídky četnictva, bylo zpočátku založeno pět základen. Tyto hlídky vystupovaly pod společným jménem Četnická letecká hlídka.“¹²⁰ Jako příklad stanic můžeme uvést města jako Cheb, Liberec, Hradec Králové či Ostravu. V čele letectva stál major, v následně i podplukovník. Rozsah území leteckých hlídek dosahoval třech až pěti četnických útvarů. Letectvo velice dobře kooperovalo ostatními četnickými útvary, které byly v jejich území a kompetenci. Jelikož mezi zaměstnanci četníků bylo jen pár lidí, kteří byli znalí oboru, a tak se přistoupilo k tomu, že do řad hlídkového letectva byli přibíráni zaměstnanci z řad armádního letectva. Proto se stávali zaměstnanci z letectva armády. Změna nastala, až když vstoupila do hlídkového letectva řada lidí se zkušenostmi, protože to byli například poddůstojníci u letectva u armády. Letouny a vše co se jich týkalo, měla pod záštitou armáda. Obstarávala i jejich opravu a údržbu. Zpočátku mělo letectvo po jednom letadle, toto se změnilo až později, kdy bylo ustanoveno, že letecké hlídky budou vlastnit letouny dva. Letouny hlídkového letectva se odlišovaly od letounů vojenského letectva barevným provedením. Podkladová barva

¹¹⁸ MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva 2*. Praha, 1999, s. 57-58.

¹¹⁹ FOJTÍK, J., *Policejní vrtulníky*. Praha, 2007, s. 9.

¹²⁰ MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva 2*. Praha, 1999, s. 67.

byla šedozeleňá, přední část trupu a krajní části nosných součástí měly barvu červenou, svislá část ocasu se nesla v barvách státu. Nosné část a části trupu nesly imatrikulační označení, které se skládalo vždy z písmen OK-P, kdy P mělo znamenat jako policejní a dále nechyběla ani další písmena z abecedy používané v letectví. Tato písmena měla červenou barvu a byla bíle ohraničená. Mezi zbraně, kterými letouny byly vybaveny například kulometry, příslušníci letectva vlastnily například pistole, či světelné rakety. Možnost zaútočit byla vyhrazena pouze na konkrétní případy a dále v případě jen nezbytně nutném a hlavně pokud to vyžadovala sebeobrana. Pokud se nějaké letadlo pohybovalo v československém vzdušném prostoru, dostalo rozkaz, aby okamžitě přistálo. Jestliže letoun tento příkaz nesplnil, došlo na manévrování, které sloužilo k tomu, aby docílilo přistání letadla. Další výstrahou byla světelná střelba, výstražná střelba se praktikovala pouze, pokud to bylo nezbytně nutné.¹²¹

Důležitá je také organizace a zařazení letectva. Byly zavedeny tři typy oddílů chránící bezpečnost. Řídící složkou státního oddílu tak byl přímo magistrát města a jeho primátor. Venkovská území byly pod vedením příslušného četnictva. Někdy bylo možné, aby příslušný úkon zrealizovala složka policie dané obce. Takováto organizace oddílů trvala do počátku druhé světové války.¹²²

V Československu byla prioritou u letectva kontrola leteckých zákonů a ustanovení a bránit státní vzdušný prostor. Popud k modernizaci a vybavení četnictva letouny byla potřeba zefektivnění práce policistů. To bylo možné při vlastnění nejmodernějších technických vynálezů. Letecké oddělení patřilo pod ministerstvo vnitra. Byla zřízena učiliště pro budoucí letce. Dále se také tvořily nové plány, kde vzniknou letecké základny.¹²³

Letectvo tedy dohlíželo na předpisy a zákony pro letce, letecké Úmluvy a mezinárodních úmluv, zabezpečení hlavního dozoru státu ve vzdušném prostoru, vzájemně zajišťovat i s jinými složkami společně ochranu na zemi, zajistit výpomoc při přírodních katastrofách, nebo leteckých havárií. Kontroval se také správný chod leteckých linek, povolení pro jiné, nebo zahraniční letce a zajištění pomoci při problematickém přistávání.¹²⁴

¹²¹ MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva 2*. Praha, 1999, s. 67-69.

¹²² FOJTÍK, J., *Policejní vrtulníky*. Praha, 2007, s. 12.

¹²³ FOJTÍK, J., *Policejní vrtulníky*. Praha, 2007, s. 14-16.

¹²⁴ FOJTÍK, J., *Policejní vrtulníky*. Praha, 2007, s. 18-19.

7 ČETNICTVO A PŘEDPISY

Předpisy a pravidla platila i pro nošení četnické uniformy. Výsadu nosit uniformu měli pouze zaměstnanci četnického pluku a to pouze ve výkonu služby. Pokud již nebyli zaměstnanci četnictva, tak dnem ukončení poměru také skončila výsada nosit uniformu. Když zaměstnanec četnictva měl na sobě oblečenou uniformu a nevykonával službu, musel přesto ctít pravidla chování úplně stejně, jako by právě ve službě byl. Později bylo vydáno ustanovení, které určovalo i výstroj bývalých příslušníků četnictva. Nosit běžně bylo možné jen vycházkovou všední uniformu. Ovšem i tato uniforma musela být podle daných pravidel a norem. Rozhodnutí o možnosti nosit stejnokroj vždy vydávalo ministerstvo vnitra. Mezi hlavní leteckou složku bráncí území patřilo vojenské letectvo.¹²⁵

Četnické složky chtěly získat autonomii a to zejména v oboru kriminalistiky. Stejně tak bylo důležité vylepšit pátrání. To vše mělo za následek, že vzniklo u poznávacího úřadu ředitelství pražské policie četnické oddělení. Toto oddělení bylo pod vedením ministerstva vnitra a jako hlavní zájem mělo vytyčeno daktyloskopii, jednotnost a posudky vydávané znalci. Existoval takzvaný zákon o četnictvu, který byl sestaven podle rakouského vzoru, který se ověřil praxí. Hlavní myšlenkou tohoto zákona bylo ustanovení, že četnictvo je systematicky organizovaná jednotka, která měla za povinnost zajistit pořádek a bezpečí pro veřejnost. Úloha příslušníků četnictva byla přesně stanovena ve služebních instrukcích pro četnictvo. Mezi příslušníky četnických složek a policie komunální byly velice úzké vazby. Komunikaci mezi nimi měli pod kontrolou politické úřady. Politické úřady musely přesto ctít, aby nedošlo k újmě, nebo omezení na výkonu bezpečnostní služby četníků. Nad četnictvem měly nadvládu pouze politické úřady, nikoliv vojenské, samosprávné, ani jiné další úřady. Jedinou výjimku tvořily soudy a státní zastupitelství, ti se mohly dožadovat daného výkonu, aby bylo dosaženo spravedlnosti, ale pokud požadovaly cokoliv jiného, muselo to být pouze za zprostředkování politických úřadů. Četníci měly výhradně zakázáno se jakkoliv politicky angažovat, či sympatizovat s nějakou politickou stranou, pak příslušnost v jakýchkoliv sportovních, či zájmových skupinách. Co se týkalo otázky služby a instrukcí vůči ní, byly učiněny další změny. Instrukce měla doplnit pět druhů nedostatků. Největší nedostatky byly nalezeny v postavení a činnostech zaměstnanců u četnictva. První okruh byl o poslání pozice četníka, druhý byl o mravech, třetí byl o výkonu služby a její komplikace, čtvrtý byl o zákonech týkající se četníků a úpravu

¹²⁵ MACEK, P. UHLÍŘ, J., *Dějiny policie a četnictva* 3. Praha-Opočno, 2001, s. 92.

dalšího jednání, pátý byl zaměřen především na zaměstnance četnictva s vojenskou hodností, kteří měli kompetence velet. Četnickou službu bylo možné rozdělit na obyčejnou a zvláštní. Obyčejná byla o denních činnostech četníků, zvláštní byla hlavně o nařízeních vydaných nadřízenými orgány, nebo přemísťování lidí ve věznici, dalo by se zhodnotit, že to byly úkony prováděné, pokud byl vydán příkaz. Ovšem musíme rozlišit vyzvání a jenom udání. Pokud nebylo možné ihned dostat rozkaz k veliteli, mohl úřad daný rozkaz vydat jednotlivému příslušníkovi četnictva. Bylo samozřejmostí, že vydaný rozkaz četník musel ihned a přesně provést. Co se týkalo příkazů vydaných u soudů, nebo státních zastupitelství, byly vydávány písemnou formou a směřovány na stanici, která byla kompetentní k provedení daného výkonu. Pokud potřebovaly jakékoliv jiné úřady posilu ze strany četnictva, musely se vždy obrátit na služební úřad, jen za podmínek nezbytně nutných a za předpokladu, že by mezi doručení žádosti a vydáním povolení vznikla velká časová rezerva, bylo možné komunikovat rovnou s velitelem dané četnické stanice. V případě, že proběhla komunikace pouze s velitelem, bylo nutné následně tuto skutečnost co nejrychleji nahlásit na služební úřad.¹²⁶

Byly pověřeny úřady, které byly kompetentní k přijetí trestního oznámení na vykonaný trestný čin, či přestupek. Pokud podaná oznámení o zločinech, či přečinech, která byla v kompetenci okresního soudu, byly vždy podávány vždy tam. Pokud se řešil případ, o kterém rozhodoval vojenský soud, bylo nutné vše řešit přes osobu příslušného vojenského prokurátora, ale pokud se jednalo jenom o trestné činy nízké závažnosti, o takzvané přečiny, případ řešil pouze funkcionář příslušného prokurátora. Jestliže hrozilo, že by důkazy byly jakýmkoliv způsobem zničeny, bylo možné, aby bylo započato vyšetřování a potřebné úkony k dopadení pachatele bez předešlého vydání souhlasu, aby policejní orgány mohly konat.¹²⁷

7.1 První světová válka a úloha četnických sborů

„Během prvních dvaceti let existence samostatného československého státu doznala původní rakouská organizační struktura četnictva nebývalého rozmachu a zdokonalení. Byly zaváděny nové metody činnosti i nové technické prostředky, kterými disponovaly nově se utvářející specializované útvary na jednotlivých stupních řízení. Působily na větších územních obvodech, doplňovaly výkon služby zajišťovaný četnickými stanicemi. Jejich činnost umožnilo a ulehčilo i zavedení spojovacích a dopravních prostředků, čímž se zvýšila operativnost a akceschopnost četnického sboru.

¹²⁶ MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva 2*. Praha, 1999, s. 75-77.

¹²⁷ MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva 2*. Praha, 1999, s. 79.

Zemská četnická velitelství tak vytvářela speciální organizační celky často dočasné, jako byly kontrolní pohraniční stanice, polní četnictvo, četnické pohotovostní oddíly.¹²⁸

Nastalo válečné období, první světová válka, což znamenalo, že pokud někde byla rakousko-uherská armáda, nacházeli se zde i pluky četnictva, které měli obranou funkci před špionážním nepřítelem, ať už sami nebo za pomoci pobřežních hlídek. Toto období bylo spojeno s generály, kteří se proslavili svými činy. Jedním z nejslavnějších činů byla obrana vesnice proti ruským válečníkům. Vedla se válka spíše guerilního typu. Nevedl válku pouze vojenského typu, ale i poškozování kolejnic, či telegrafních drátů. Jeho jednotky byly složeny jak z vojáků, tak i z civilistů, železničářů, dokonce i lesníků. Rusové dokonce nabídli odměnu za jeho chycení.¹²⁹

V době počátku Protektorátu Čechy a Morava a v podstatě by se dalo říct, že z pohledu správy státu toto byl velice složitý celek. Správu státu řídily orgány české, která byly pod nadvládou německých správních a bezpečnostních orgánů. Orgány německé říše nejdříve fungovaly v Německem okupovaných oblastech jako například Sudetech, dále pak postupně v celém Protektorátu Čechy a Morava. Veškerou nadvládu měli úřady okupujícího Německa. Další změnou bylo, že Hitler si prosadil pravomoc ovládnout jakékoliv odvětví správy státu a v té lokalitě si založit vlastní úřady, ve kterých pracovali speciální zaměstnanci a zvláštní zmocněnci říšských úřadů.¹³⁰

„V roce 1918 měl na vojenské scéně nejvyšší vliv Výbor pro národní obranu.“¹³¹ Byl vydán policejní řád.¹³² „V úvodu je stanoveno, že trestní pravomoci v případech obsažených v tomto policejním řádu, vykonává dle § 62 obecního zřízení starosta se dvěma radními.“¹³³ Pokud se člověk dopustil jakéhokoliv činu proti právnímu řádu, byl mu uložen finanční postih, pokud toto člověk odmítal a nechtěl finanční postih uhradit, bylo možné mu uložit i odnětí svobody. V trestním řádu se upravovaly postihy za nedodržení zásad a pravidel jízdy, i nakládání se strážními psy, poté co byli zavedeni do služby, jak se mělo nakládat s majetkem obce, či měst a další jiné úseky. Za zmínění stojí i řád, který působil na trzích v daném městě, ve kterém se uvádělo i například

¹²⁸ Policie.cz : *Historie policie a četnictva* [online]. 2010, [cit. 3. srpna 2013]. Dostupný z WWW: <http://www.policie.cz/clanek/historie-policie-a-cetnictva.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>.

¹²⁹ Policie.cz : *Historie policie a četnictva* [online]. 2010, [cit. 3. srpna 2013]. Dostupný z WWW: <http://www.policie.cz/clanek/historie-policie-a-cetnictva.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>.

¹³⁰ MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva 3*. Praha-Opočno, 2001, s. 44.

¹³¹ JANÁK, J., HLEDÍKOVÁ, Z. *Dějiny správy v českých zemích*. Praha, 2005, s. 391.

¹³² MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny obecních policií I*. Praha, 2004, s. 70.

¹³³ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny obecních policií I*. Praha, 2004, s. 70.

chování prodávajícího, způsob uvádění produktů prodávajících na trhu, ale také chování kupujícího.¹³⁴

¹³⁴ MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny obecních policí I.* Praha, 2004, s. 69-71.

8 HLÍDKY NA HRANICÍCH

Počáteční zmiňky hlídek na hranicích je již kolem 16. století, ale až od 18. století se zavedly stálé hlídky na hranicích a to jak pěší, tak i jezdecké hlídky, dělostřelci, či lodní hlídky. Do čela hlídek byla vždy zvolena představená. Začátkem 18. století se hlídky na hranicích rozlišovaly na opakovanou polní milici, která sloužila jako záložní jednotka a dále na složku přímo určenou k hlídce na hranicích. V následujících letech se pak setkáváme se stráží sídlící u hranic, která vytlačila hlídky vojenského typu. Rakousko a Uhersko, po té co byla prohrána válka, si společně vytvářely dohodu o obchodování s ostatními státy. Lokality, kde bylo zavedeno jednotné clo, byly ponechány. To znamenalo, že v západní a východní části monarchie nebylo nutné platit clo. Ovšem poplatky se platili ve formě tarifů za dopravu a dalších jiných. Bylo tedy nutné, aby se o této problematice hovořilo. O tomto tématu jednala i vláda. Vzniklo tehdy ustanovení, že vybírání poplatků za cla a jejich hospodaření s nimi, bylo ponecháno jak západní, tak i východní vládě monarchie. Za tímto účelem vznikla funkce dozorujících osob, jejichž hlavním úkolem byl dohled a kontrola nad oběma vládami, jak úřady fungovaly, a pak podat zprávu ministrům kompetentního oddělení.¹³⁵

Výše cla například bavlněných výrobků, byla odstupňována podle výše jemnosti zboží, čím jemnější, tím bylo clo dražší. Vznikly tak obchodní smlouvy, které měly za následek ještě větší krizi v hospodářství. Důsledkem smluv bylo, že v brněnském soukenictví propukla krize a textilní průmyslníci se stali největšími odpůrci těchto smluv.¹³⁶

Smyslem odporu textilních průmyslníků bylo poukázat na to, že v Rakousku bylo obchodování se zahraničím do vytvoření smlouvy s Německem, plně funkční, až po té docházelo k úpadku obchodování. Zástupci soukeníků z českých měst protestovali vůči clu a trhu, který provozovala vláda. Hlavně však byly proti uzavřené smlouvě s Velkou Británií. V sedmdesátých letech přišla rozsáhlá krize v hospodářství. To mělo za následek pád rakouského liberalismu, do popředí se dostával spíše konzervatismus. To způsobilo, že cla a trh v Rakousku-Uhersku prošla vývojem a to směrem k volnému trhu, státy vystupovaly jako samostatné subjekty a výši cla a pohyb zboží na trhu si určovaly samy. Hlavním orgánem, který se staral o chod úřadů, které spravovaly cla,

¹³⁵ MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva I*. Praha, 1997, s. 85-86.

¹³⁶ BRODESSER, S., HORVÁTH, V., JANÁK, J., MAINUŠ, F., POSPÍŠILOVÁ, M., WATZKA, J. *Celnictví v Československu-minulost a přítomnost*. Praha, 1982, s. 132.

bylo okresní ředitelství zabývající se financemi. Dalším hlavním rozhodujícím orgánem bylo ministerstvo financí. Byly zřizovány jak úřady celní, tak i takové, které měly za úkol kontrolovat zboží. Strážníci na hranicích procházeli neustále velkým vývojem, ale existovalo ustanovení o jednotných oblečcích, uniformách a zbraních finanční stráže. Zaměstnaní byli buď samostatní lidé, nebo zaměstnanci celních úřadů. Vznikla pozice inspektorů na hranicích, kteří chránili hranice, a také zajišťovali správný chod na hranicích, hlavní finanční stráž a vykonání úředních povinností. Nad nimi stálo zemské ředitelství financí. Pokud byl v blízké lokalitě inspektora hlavní úřad cla, plnil vedoucího úředníka. Jeho pravomocí byly v rozsahu úředního ředitele. Tyto kompetence a dohled nad chodem celního systému ale pak byly přeneseny na ředitelství financí příslušného okresu, která vedla chod a ostrahu na hranicích. Někdy tuto funkci zastávala hlavní finanční komisaři. Hlavní celní úřad byl pod velením rady a hlavního ředitele úřadu. Nastala průmyslová revoluce. Ta s sebou přinesla řadu změn, mimo jiné podpořila rozvoj vnitřního trhu a železnic. Tendence státu byla taková, že se začal vytvářet ve státě monopol a snažil se usnadňovat podmínky domácím výrobcům oproti výrobcům ze zahraničí. Dále se stát snažil domácím výrobcům také usnadnit vývoz. Bylo zavedeno, že se také platilo za odvoz, ocedulování a zapečetění. To mělo za následek, že ke clům byla ještě přirážka, což mělo za následek vysokou cenu cla. Pokud existovalo lodní spojení mezi Rakouskem a cizími státy, nebo spolu tyto státy obchodovaly a měly menší výhody, než ostatní cizí země, platilo se určené clo s menší přirážkou. Jestliže se clo platit nemuselo, byl zaveden zvláštní poplatek ve stanovené výši ceny produktu na trhu. O výši cla a přirážek, zda vůbec bude nutné nějakou přirážku platit, rozhodovala vláda. Výše cla byla rozdělena do takzvaných tarifních tříd. Podle zařazení do určité třídy byla stanovena výše. Uhry se snažily o neklesající výši cla, chtěli clo ochránit, mělo dojít ke zvyšování cel na popud říšské vlády, a tak se objevovali návrhy, aby došlo k velkým přirážkám ke clům vůči produktům dovážených ze západu.¹³⁷

8.1 Finanční stráž

„Byla definována jako ozbrojený a stejnokrojem opatřený sbor, jehož kázeň je přizpůsobena kázní vojenské a jenž je určen k tomu, aby střežil celní hranici, vykonával

¹³⁷ BRODESSER, S., HORVÁTH, V., JANÁK, J., MAINUŠ, F., POSPÍŠILOVÁ, M., WATZKA, J. *Celnictví v Československu-minulost a přítomnost*. Praha, 1982, s. 136-140.

celní dozor na přechod osob a přestup zboží na celní hranici a hraničních vodách, aby zabraňoval přestupkům a objevoval je i konal pomocné služby u celních úřadů.¹³⁸

Finanční stráž v podstatě existovala již za monarchie Habsburků, ale byla to spíše jen její obdoba. Popud k jejímu vzniku bylo rozhodnutí od císaře. Vznikla v podstatě spojením myslivců z pohraničí a pohraniční stráže. Dozorovala nad financemi v území okolo hranic a uvnitř státu. Dále měla pravomoc, v případě, že se někde poblíž nenalézala policie, zajistit bezpečnost, pořádek a vojenský výkon. Od doby svého počátku za prvních deset let svého působení byla finanční stráž pod vedením ministerstva financí. Musely také být zpočátku eliminovány veškeré pokusy Němců, v lokalitách u hranic, o vojenské tažení na československé území a jeho následné získání. Na hranici dohlížela nejen finanční stráž, ale například i složky armádní. Velikým zátěžovým problémem pro finanční stráž bylo vyrovnat se s dočasným odmlčením Československé země. Bylo to pouze zkušebně, vše probíhalo za přísného utajení. Tento úkon se projevil jako pozitivní. Toto odmlčení mělo také sloužit jakožto prevence před možnou inflací a obchodováním na černém trhu.¹³⁹

Byly tendence finanční stráž rozdělit, ale to se za léta působení neprojevovalo jako pozitivní změna. Původním záměrem bylo rozdělení na dvě složky, ale docházelo k dalšímu dělení, což se neukázalo jako šťastné řešení.¹⁴⁰

Další zátěži byla stráž na hranicích vystavena, kdy proběhla mobilizace, když se císař snažil obsadit Maďarsko a podmanit si i veškerou armádní složku. Bezpečnost na hranicích zajišťovala nejen finanční stráž, ale i příslušníci četnických sborů. Pozice finančního strážníka nebyla nijak prestižní pozicí. Panovaly zde také velmi nepříznivé vztahy mezi našimi, německými a maďarskými občany. Dále zde byla i bariéra komunikační. Počet zaměstnanců u finanční stráže byl neustále doplňován, a to proto, aby byla zajištěna bezpečnost a udržel se stálý počet příslušníků sboru.¹⁴¹

Problémem zaměstnanců finanční stráže byla jejich výbava, co se týkalo zbraní. Jejich zbraně byly velmi staré, zatímco tato stráž v zahraničí měla prestiž a stát je sponzoroval nejmodernějším oblečením a zbraněmi, v naší zemi tomu bylo přesně

¹³⁸ MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva 2*. Praha, 1999, s. 111.

¹³⁹ BENEŠ, J. *Finanční stráž československá 1918–1938*. Dvůr Králové nad Labem, 2005, s. 8-9.

¹⁴⁰ BENEŠ, J. *Finanční stráž československá 1918–1938*. Dvůr Králové nad Labem, 2005, s. 11-12.

¹⁴¹ BENEŠ, J. *Finanční stráž československá 1918–1938*. Dvůr Králové nad Labem, 2005, s. 14-18.

naopak. Na hraničních přechodech se také velmi rozšířilo utajované přepravování zboží, mnohdy i třeba osob, ale většinou se jednalo o zboží.¹⁴²

„Uchazeči přijatí k pohraniční finanční strážci byli přijímáni zpravidla na zkoušku a obdrželi hodnost dozorce. Jejich trvalé ustanovení ke sboru podmiňovala úspěšně vykonaná zkušební doba v trvání jednoho roku. Během zkušební doby mohl být dozorce finanční strážce kdykoli bez udání důvodu ze služby propuštěn.“¹⁴³

Hranice bylo samozřejmě zapotřebí chránit nejlépe, jak jen to bylo možné. Finanční stráž měla za hlavní úkol kontrolu na hranicích a z hlediska cla, ale mezi její úlohu již nepařilo zajišťovat bezpečnost, při konfliktu mohla stráž nanejvýš dočasně zablokovat přechody na hranicích. Jednalo se o přiřazení možností obrany na hranicích, ale tato jednání neskončila úspěšně a finanční strážci možnost ostrahy přidělena nebyla, ač pohoří u hranic tvořilo ideální podmínky pro zabezpečení bezpečnosti, bylo jasné, že i přesto malý počet příslušníků nemohl zajistit kvalitní bezpečnost. V roce 1926 dospěly diskuse o možnostech ostrahy státních hranic k návrhu, aby hranice střežilo výhradně četnictvo. Tento návrh byl brán poměrně vážně a na ministerstvu vnitra vznikla dokonce za tímto účelem zvláštní komise. „Střežení hranic ozbrojeným sborem ministerstva vnitra velmi vítalo především ministerstvo národní obrany, které by tak získalo v případě ostrahy hranic jen jednoho partnera a ne dva, jako doposud – ministerstvo vnitra a financí.“¹⁴⁴ Ovšem ministerstvu vnitra se toto uspořádání nelíbilo, nadšení jevílo pouze ministerstvo národní obrany, které se dále snažilo o inovace, hlavně zlepšení postavení, vůči finanční strážci.¹⁴⁵

Úkoly pro zajištění bezpečí na hraničních přechodech zhotovovalo „ministerstvo národní obrany“¹⁴⁶. Stále více se naléhalo na zlepšení obrany na hranicích, protože pokud by došlo k vojenskému napadení, jako první to pocítí právě hlídky na hranicích. Problémem ovšem bylo, že pro tento případ nebylo nic zajištěno, ani předem připraveno. Nebylo doposud ani vydáno žádné zařízení o tom, že armáda musí spolupracovat se strážci na hranicích.¹⁴⁷

¹⁴² BENEŠ, J. *Finanční stráž československá 1918–1938*. Dvůr Králové nad Labem, 2005, s. 22-23.

¹⁴³ BENEŠ, J. *Finanční stráž československá 1918–1938*. Dvůr Králové nad Labem, 2005, s. 25.

¹⁴⁴ BENEŠ, J. *Finanční stráž československá 1918–1938*. Dvůr Králové nad Labem, 2005, s. 31.

¹⁴⁵ BENEŠ, J. *Finanční stráž československá 1918–1938*. Dvůr Králové nad Labem, 2005, s. 30-31.

¹⁴⁶ BENEŠ, J. *Finanční stráž československá 1918–1938*. Dvůr Králové nad Labem, 2005, s. 31.

¹⁴⁷ BENEŠ, J. *Finanční stráž československá 1918–1938*. Dvůr Králové nad Labem, 2005, s. 32.

Byl zřízen post takzvaných „zřízenců finanční stráže“¹⁴⁸. Zažádat o post zřízence mohl jen uchazeč, který byl již několik let členem stráže, v potaz byla brána i služba u vojáků a vyhověl stanoveným požadavkům, mohl se tedy ucházet o tento post. Nedílnou součástí nástupu do služby bylo složení přísahy. Pokud se žadatel rozhodl vstoupit do svazku manželského, musel dbát stejných předpisů, jako kdyby se již pomocným zřízencem stal. Uchazeč mohl být vyřazen z evidence, pokud se dospělo k závěru, že je nevyhovující pro výkon služby, nebo odporuje stanoveným požadavkům pro získání postu u finanční stráže. Na každého příslušníka finanční stráže se vypracovávalo hodnocení. S tímto hodnocením byl každý příslušník obeznámen.¹⁴⁹

Rovněž u finanční stráže fungovali úředníci. Ti byli zařazováni na své posty systematicky. Zaměstnanci byli vybíráni ze zaměstnanců finanční stráže. Uchazeč pak musel vykonat zkoušku způsobilosti k danému povolání. Tuto zkoušku zajišťovalo zemské finanční ředitelství.¹⁵⁰

Co se týkalo otázky služebního oblečení, muselo splňovat dané normy. Strážníci museli mít ve službě předepsané oblečení, civilní oblečení bylo možné mít pouze, když souhlasil nadřízený.¹⁵¹

Dále se musela řešit otázka zbraní. Bylo čím dál více zřejmé, že bude nutné provést modernizaci, protože stávající zbraně již nestačily. Vůči výzbroji se přemýšlelo, že by stráž vlastnila jenom pistole. Inovace typu, aby naši příslušníci stráže v otázce zbraní, vlastnilo pouze obyčejné zbraně, nejvíce odmítalo ministerstvo financí. Odůvodňovalo to, že nebylo možné, aby stráž československá vlastnila horší zbraně, než okolní státy. Praxe příslušníků finanční stráže byla taková, že sloužili neustále a za jakýchkoliv podmínek, což samozřejmě vyžadovalo psychickou i fyzickou odolnost, dalším ukazatelem náročnosti byl fakt, že výkon práce strážníků probíhal pouze v terénu. Každý příslušník finanční stráže musel podrobně znát státní i vnitřní hranice. Tuto znalost musel příslušník doložit v daném protokolu, pokud tomu tak nebylo, mohl vykonávat službu pouze pod dohledem strážníka znalého. Bylo nutné, aby vše probíhalo v největším utajení, a to jak strategie, plány a vůbec vše, co bylo zamýšleno. Při sledovacích akcích se vybíraly pouze lokality, kde byl pro protivníka špatný terén, mezi dobré lokality se řadily například samozřejmě nížiny. Zaměstnanci finanční stráže měli

¹⁴⁸ BENEŠ, J. *Finanční stráž československá 1918–1938*. Dvůr Králové nad Labem, 2005, s. 40.

¹⁴⁹ BENEŠ, J. *Finanční stráž československá 1918–1938*. Dvůr Králové nad Labem, 2005, s. 40–42.

¹⁵⁰ BENEŠ, J. *Finanční stráž československá 1918–1938*. Dvůr Králové nad Labem, 2005, s. 48.

¹⁵¹ BENEŠ, J. *Finanční stráž československá 1918–1938*. Dvůr Králové nad Labem, 2005, s. 51–53.

také svůj povel, aby člověka zastavili. Pokud vyzvaná osoba povel strážníka ignorovala, tak poté bylo možné, aby použili svou zbraň. Zbraní nesměli nikoho v okolí ohrozit, mohli ji použít jen v nezbytně nutném případě, pokud to situace vyžadovala, což znamenalo například, pokud mohlo dojít k bezprostřednímu útoku na strážníka.¹⁵²

Finanční strážníci mohli vykonávat i fyzickou prohlídku podezřelé osoby. Toto bylo možné pouze u mužského pohlaví, u ženského pohlaví se prohlídky mohly zúčastnit jen ty osoby, které si žena určila. Častým způsobem pašování věcí, zboží, bylo za pomoci lidí, kteří se nechali záměrně dopadnout se zbožím malé hodnoty, za které se platilo velmi malé clo, nebo dokonce žádné, čímž odlákali pozornost od osob, které přenášeli přes hranice zboží velké hodnoty, a za které bylo stanovené vysoké clo. Pomalu se v podstatě finanční stráž dostávala do pozice armádní obrany místo celní kontroly. Odjakživa dozor na hranicích vykonávala finanční stráž, ale veřejnost o ní nevěděla. Psovodi se psy byli za války spíše ojedinělou záležitostí. Proti zavedení psů do služby bylo ministerstvo financí. K prvotnímu použití došlo na Slovensku, až pak v Čechách. Nejdříve se zaměstnanci výcviku psů věnovali sami, teprve až postupem času se jimi zabývali odborníci v oboru výcviku. Byla snaha přibírat do sboru mladé, hlavně fyzicky zdatné lidi, naopak lidi starší propouštět. Tento krok se sice zpočátku zdál jako výhodný, ale později se ukázal opak. Vyžadovalo to přeorganizování systému zaměstnanců podle schopností a další zbytečné problémy s tím spojené. Postupně docházelo k německé převaze v lokalitách u hranic, muselo odstoupit z těchto oblastí jak obyvatelstvo, tak i samozřejmě příslušníci finanční stráže.¹⁵³

„Celní hranice byla zrušena ke dni 30. 9. 1940, zůstala pouze tzv. policejní hranice, střežená z říšského území německou pořádkovou policií. Celní úřady zastavily svoji činnost a FS byla zrušena. Bývalí příslušníci částečně převzati resortem MV (k četnictvu a policii), dále ministerstvem financí k pomocné finanční výkonné službě, okresními a obecními úřady k zásobovací a vyživovací službě ministerstvem zemědělství. Ke konci války bylo asi 200 bývalých členů FS spolu s protektorátními četníky a policisty zařazeno k požární policii.“¹⁵⁴

Policie ve vojenství neměla velký počet příslušníků. Tábory typu Terezín nebo Josefov sice stále existovaly, ale již neměly význam pro boj, ale jejich význam byl

¹⁵² BENEŠ, J. *Finanční stráž československá 1918–1938*. Dvůr Králové nad Labem, 2005, s. 60-63.

¹⁵³ BENEŠ, J. *Finanční stráž československá 1918–1938*. Dvůr Králové nad Labem, 2005, s. 65-77.

¹⁵⁴ MACEK, P. UHLÍŘ, J., *Dějiny policie a četnictva 3*. Praha-Opočno, 2001, s. 93.

pouze jako sklad nebo místo, kde se setkávaly pluky. Policie ve vojenství v podstatě byla řízena říšským ministerstvem pro válku daným velitelstvím.¹⁵⁵

Obecně se obranné složky dělily terénní a městské. V zásadě by se dalo říct, že složky vedené komunální policií působily na venkově, policie pod vedením státu zase působily ve městech, kde jejich správa byla organizována státem. Systém orgánů zajišťující bezpečnost uvnitř státu vycházel z předpisů Ministerstva vnitra, dále pak měly neopomenutelný vliv báňské, plavební, železniční a podobné úřady. Za Rakouska-Uherska byl počet úřadů policie velmi řídký. Jejich činnost byla pod vedením obcí. Policii v uniformách bylo možné nalézt pouze v pražském ředitelství. Zástupci policejních úřadů byli lidé, kteří měli vzdělání právnického směru, většinou tuto funkci zastávali policejní ředitelé, nebo správci komisařství. Co se týká nejvyšší instance, tak každý z úřadů byl pod vedením Ministerstva vnitra, jejich působnost určovaly vyhlášky. Osazení ředitelství policie v Praze se v průběhu času zvětšovalo. Drážními či poštovními loupežemi se zabývala speciální jednotka, stejně tak se zabývala paděláním peněz. Záznamy hledaných osob mělo na starost oddělení evidence, které dále mělo na starost záznamy o trestných činech, které provedli neznámí pachatelé a kradených věcí. Dále existovalo oddělení daktyloskopie, které mělo svoje vlastní záznamy. Brněnské policejní ředitelství se ještě před rokem 1918 řadilo k významným řídicím jednotkám policie. V Brně došlo k velké reformě. Za Rakouska-Uherska bezpečnost zajišťovala policie ve městě, nyní byl zajišťován státní policií. Mezi další reformy, tentokrát územního typu, můžeme zařadit, že se některé obce staly součástí Brna a vzniklo takzvané Velké Brno. Policejní obvod se diferencoval na tři okresy, které podléhaly ředitelství policie a komisařství. Po roce 1918 se státní úřady policie rozrůstaly. Vznikl nový zákon, který umožňoval zakládání dalších úřadů policie, aby bylo možné v případě nutnosti založit úřad kdekoliv. Ze zákona tyto úřady měli povinnost zajišťovat klid a bezpečí osob a majetku. Nově založené úřady policie měly pod svou záštitou obor obecní a okresní správy politické ohledně policejní správy. Díky zákonům se následně založily nové státní úřady policie, šlo zvláště o významná centra ve velkých průmyslových městech. Na Slovensku vzniklo mnoho nových úřadů z důvodu nevyhovujícího počtu úřadů. Při vzniku dalších úřadů policie byly zdrojem vždy již vzniklé zákony a předpisy, které se pouze přizpůsobily místním potřebám. Díky zákonu, který byl nově vydán, mohly úřady uložit trest za přestupky týkajících se kancelářských záležitostí a to v hodnotě až v řádu několika desítek tisíc korun, nebo mohl uložit trest

¹⁵⁵ MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva 1*. Praha, 1997, s. 91.

odněti svobody až na dva týdny. Další nový zákon s sebou přinesl reformu. Jednalo se o to, že vláda měla možnost zakládat státní úřady policie v těch lokalitách, kde to zastupitelé povolili. Zřízené úřady měly možnost rozhodování pouze ve svých vlastních územních částech. Rozsah rozhodování a zásahů úřadů měl v kompetenci ministr vnitra. Vláda měla pravomoc zakládat, rušit a určit úřadům policie jejich základny a okolí působnosti, toto měla možnost udělat, kdekoliv usoudila, že je to nezbytné a nemusel být vydán souhlas obce. Rozrůstání úřadů policie sebou nesl řadu změn v oblasti kompetencí nejen místních, dokonce i věcných, ty byly určovány dle místa a města. V čele státních úřadů policie stáli úředníci jako například policejní prezident, kterého nalezneme v Praze, dále pak ve vedení byli ředitelé policie a správci. Ke každému úřadu náležel nezbytný počet úředníků a dalších potřebných zaměstnanců. Platy příslušníků policie měl pod svou záštitou zemský úřad, který dále měl své kompetenci ve svém území vše, co se týkalo správy majetku a finančních služeb, výplatu ale zaměstnancům dával finanční úřad. Státní policejní úřad mohl působit i mimo svoje území, ale jen za předpokladu, že toto povolila vláda. Odpovědný úředník, jeho základna a jeho pravomoce byly dány ministrem vnitra, který byl do úřadu dosazen zemským prezidentem. K efektivnějšímu plnění úkolů policií měla dopomoci lepší spolupráce mezi státním úřadem policie a úřadem v okrese. Příslušníci toho, či onoho úřadu mezi sebou spolupracovali a vzájemně se doplňovali. Příslušníci mohli být přiřazeni danému obvodu, o kterém rozhodl ministr vnitra, dále rozhodoval rozsah kompetencí v daném územním celku. Na nejmenší úrovni pak zajišťovala ochranu obyvatelstva, majetku, jako potravinářský dozorce, samotná obec, její zajištění záviselo na rozsahu nutnosti peněz v dané obci. Pokud obce nebyly schopné ochranu zajistit, okresní úřad povolal jako výpomoc četnictvo.¹⁵⁶

Existoval také vojenský útvar, který byl spravován vládou. Jeho hlavním úkolem bylo udržet pořádek a bezpečnost uvnitř státu. Za doby protektorátního státního zřízení se vojsko pod státní správou neuznávalo za opravdové vojsko, ale opravdu byl vojenský útvar jen obraz, který doplňoval stát.¹⁵⁷

¹⁵⁶ MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva* 2. Praha, 1999, s. 21-28.

¹⁵⁷ MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva* 3. Praha-Opočno, 2001, s. 93.

ZÁVĚR

Podle mého očekávání policejní orgány během tohoto období prošly vývojem a došlo k vylepšení jejich výzbroje. Vývoj vedl ke zlepšení a zkvalitnění procesů, z chyb se vždy lidé, jak nás vůbec i celá historie učí, poučili. Další chyby se již nikdy neopakovali, naopak vše vedlo k poučení a vylepšení.

V bakalářské práci bylo dokázáno, že v uvedeném období, podle očekávání, došlo k vývoji policejních orgánů. Vývoj měl vzestupnou tendenci, orgány pracují stále kvalitněji. Podle mého očekávání došlo i ke zkvalitnění procesů, policejních technik a výzbroje a metod zajištění bezpečnosti obyvatelstva. Postupem času se měnila také i uniforma. Měnila se její barva, okolnosti a povinnost jí nosit. Ve vymezeném období se měnila a vyvíjela i výzbroj příslušníků četnictva, následně policejních složek.

Důkazem pokroku bojové strategie může být používání zbraní a vývoj zbraní a postupné zavedení letounů do boje a jejich čím dál častější využívání proti dopadení pachatele a k obraně. Nejdříve výjimečně, kdy se využívali jen v nutných případech pro účelnější útok. Letouny se využívali čím dál více. Uplatnění v boji a obraně našly v oblasti shazování bomb, kdy cílem jednotek bylo zničení co možná největšího území. Další velkou výhodou letadel lze nalézt v možnosti provést velice účelnou palbu střelbou při letu. Toto se uplatňovalo hlavně ve válečném období a bylo to i zneužíváno proti obyvatelstvu. Znatelným ukazatelem pokroku u zbraní je zrychlování a zefektivnění doby výstřelu, respektive se jednalo o neustálé dosažení co nejkratší doby výstřelu a o způsobení co možná největších zranění vedoucích k okamžité smrti.

V období Habsburské monarchie byly obranné složky pod hlavní nadvládou panovníka. Panovník bezpečnostním orgánům určoval povinnosti a jejich rozsah. Zásadním problémem v tomto období je možné sledovat nesoulad mezi jednotkami. Nebylo ničím výjimečným, že i samotní měšťané se dožadovali spravedlnosti a vykonávali opatření oni sami. Za tohoto období je možné pozorovat první organizované skupinky, které se snažily udržet bezpečnost. V tomto směru tedy vznikaly nové reformy. Jednotky se díky nim začaly zaměřovat a specializovat, snažily se o vylepšení a hlavně svou organizaci. Bylo tedy nutné zřídit orgán rozhodující o trestech, složku vykonávající spravedlnost a další orgán, který by nad složkou vykonávající spravedlnost dozoroval.

Dále bylo v mé bakalářské dokázáno, že i politická situace má vliv na zajišťování a udržení bezpečnosti a veřejného pořádku. Za období první světové a hlavně druhé světové války bylo jednak složité udržet všeobecný pořádek a bezpečnost, a jednak oblast obranných orgánů již přecházela z nadvlády státních úřadů, ale moc nad nimi přebírala vojska německé armády. V období světových válek, hlavně druhé světové války, často docházelo ke zneužívání obranných složek k dosažení politických účelů. To mělo vliv i na zvýšené střežení hranic. Stráž na hranicích byl vojenský ozbrojený sbor, jejíž hlavní úlohou byla obrana hranic, nikoliv útok. Strážníci měli určený rozsah úkonů, které mohli vykonat. Hlavním dohlízejícím nad touto stráží a orgánem, který jí určoval povinnosti, byla vláda a ministerstva. Úřady, které ovládaly tyto složky, se snažily společně mezi sebou spolupracovat, komunikovat a dosáhnout výborné spolupráce mezi jednotkami, předat si zkušenosti z výkonu služby, a tak zajistit co možná nejlepší ochranu státních hranic. Zvláštností u toho obranného sboru bylo, že příslušníci těchto jednotek mohli provést i tělesné ohledání, pokud se jednalo o osobu podezřelou z vykonání trestného činu.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje

1. BENEŠ, J. *Finanční stráž československá 1918–1938*. Dvůr Králové nad Labem : FORTprint, 2005. 186 s. ISBN 80-86011-29-1.
2. BOHATA, I. *Protílidová úloha četnictva v letech 1918-1938*. Praha : Federální ministerstvo vnitra, 1978. 94 s. ISBN není přiděleno.
3. BRODESSER, S., HORVÁTH, V., JANÁK, J., MAINUŠ, F., POSPÍŠILOVÁ, M., JANÁK, J., HLEDÍKOVÁ, Z. DOBEŠ, J., *Dějiny správy v českých zemích od počátků po současnost*. Národní archiv Praha : Lidové noviny, 2005. 570 s. ISBN 978-80-7106-906-5.
4. FOJTÍK, J., *Policejní vrtulníky*. Praha : Naše Vojsko, 2007. 173 s. ISBN 80-206-0870-2.
5. KÁRNÍK, Z. *České země v éře první republiky (1918-1938), díl první*. Praha : Libri, 2000. 570 s. ISBN 80-7277-195-7.
6. LUGS, J. *Ruční palné zbraně*. Praha : Svojtka & Co., 2002. 401 s. ISBN 80-7237-663-2.
7. LUGS, J. *Ruční palné zbraně, II. díl*. Praha : Svojtka & Co., 2003. 412 s. ISBN 80-7237-664-0.
8. MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny obecních policí I*. Praha : POLICE HISTORY, 2004. 216 s. ISBN 80-86477-26-6.
9. MACEK, P. HÁJEK, V., *Obecní policie, II. vydání*. Praha : PA ČR, 1998. 240 s. ISBN 80-85981-78-5.
10. MACEK, P. HÁJEK, V., *Obecní policie II*. Praha : PA ČR, 2003. 168 s. ISBN 80-7251-133-5.
11. MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva I*. Praha : Themis, 1997. 178 s. ISBN 80-85821-52-4.
12. MACEK, P., UHLÍŘ, J. *Dějiny policie a četnictva 2*. Praha : Police history, 1999. 230 s. ISBN 978-80-902670-0-8.
13. MACEK, P. UHLÍŘ, J., *Dějiny policie a četnictva 3*. Praha-Opočno : Police history, 2001. 230 s. ISBN 80-86477-01-0.

14. MARŠAN, R. *Dějiny policejní organizace rakouské, díl II*. Praha: Sborník věd právních a státních, 1971. 292 s. ISBN není přiděleno.
15. MATES, P. *Kapitoly z historie české veřejné správy v letech 1848-1989*. Praha : VŠE, 1996. 66 s. ISBN 80-7079-846-7.
16. SVATOŠ, R. *Kriminologie*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2012. 290 s. ISBN 978-80-7380-389-6.
17. SLUŠNÝ, J. *Světové dějiny policie, starověk*. Praha : Orac, 2002. 363 s. ISBN 80-86199-42-8.
18. SCHELLE, K. et al. *Dějiny české veřejné správy*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009. 314 s. ISBN 978-80-7380-203-5.
19. SLUŠNÝ, J. *Světové dějiny policie, středověk, novověk*. Praha : Slávy dcera s.r.o., 2006. 768 s. ISBN 80-903725-2-X.
20. UHLÍŘ, L. Četnictvo dualistické monarchie 1867-1918. *Historie a vojenství*. 1996, roč. 45, č. 1, s. 17. ISSN 0018-2583.
21. UHLÍŘ, L. Vojenský strážní sbor v habsburské monarchii. *Historie a vojenství*. 1996, roč. 45, č. 1, s. 17. ISSN 0018-2583.
22. WATZKA, J. a kol. *Celnictví v Československu-minulost a přítomnost*. Praha : Naše vojsko, 1982. 358s. ISBN není přiděleno.

Internetové zdroje

1. Policie.cz : *Historie policie a četnictva* [online]. 2010, [cit. 3. srpna 2013]. Dostupný z WWW: <http://www.policie.cz/clanek/historie-policie-a-cetnictva.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>.

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Názvy bezpečnostních složek

Tabulka č. 2: Zaměření orgánů zajišťující bezpečnost

Tabulka č. 3: Vývoj zbraní

Tabulka č. 4: Bezpečnostní orgány v období Habsburků

Tabulka č. 5: Velitelství četníků v letech 1866-1867

Tabulka č. 6: Velitelství četníků v letech 1867-1918

Tabulka č. 7: Úloha a význam četníků

Tabulka č. 8: Oděv četníků

Tabulka č. 9: Oblastní velitelství četnictva